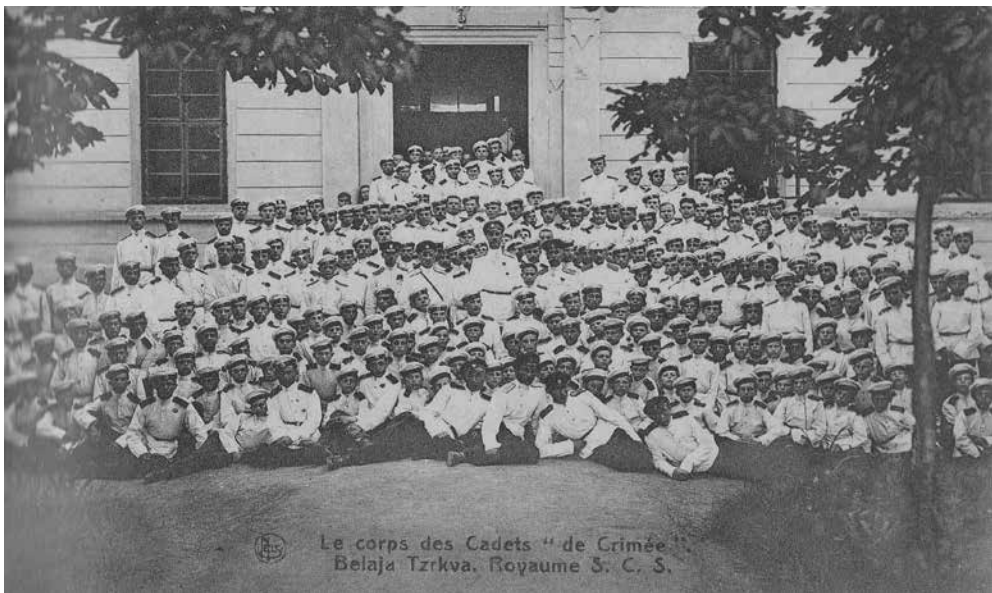




Музеј у Белој Цркви  
БЕЛА МАТИ

Предмети везани за руску емиграцију у збиркама музеја у Белој Цркви  
Из збирки музеја 6

Поводом 100 година од доласка руске емиграције у Белу Цркву



Кримски кадетски корпус у Белој Цркви  
Фотографија из Албума фотографија руске војске у егзилу, инв. бр. 146-Ф

Игор Вокоун

# БЕЛА МАТИ

Предмети везани за руску емиграцију у збиркама музеја у Белој Цркви

Поводом 100 година од доласка руске емиграције у Белу Цркву

Народна библиотека  
Бела Црква, 2021.

## БЕЛА МАТИ

Предмети везани за руску емиграцију у збиркама музеја у Белој Цркви  
Каталог - из збирки музеја 6

Издавач: Народна библиотека, Бела Црква  
За издавача: Радован Марковић, директор

Аутор каталога и изложбе: Игор Вокоун, виши кустос - историчар уметности

Рецензент: Сузана Миловановић, музејски саветник - историчар

Консултанти: Владимир Кастељанов  
Валентина Кастељанов

Лектура: Марина Гава

Превод са руског: Горан Марковић  
Превод резимеа на руски: Драгана Костадиновић  
Превод резимеа на енглески: Далиборка Лаудановић Ивашковић

Визуелно решење: Игор Вокоун

Припрема за штампу: Александар Јовановић  
Штампа: Бирокуп, Бела Црква  
Тираж: 500 примерака

ISBN: 978-86-80930-14-5  
COBISS.RS:



Мени са прославе пуковског празника, 29.7.1931, МБЦ



Прослава у Кадетском корпусу у Белој Цркви, око 1930. године  
Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ



## **Белая Церковь – кадетская столица Сербии**

Прошло 15 лет с тех пор, как в октябре 2006 г. в Белой Церкви была открыта Площадь русских кадет. Тогда еще немногие в России, кроме историков и ветеранов-суворовцев, поддерживающих связь со старшими зарубежными русскими кадетами, знали о том, что в небольшом сербском городе Белая Церковь в 1920-е – начале 1940-х годов действовали Русский кадетский корпус и Мариинская женская гимназия, что по городским улицам прогуливались русские кадеты и гимназистки, а в центральном парке играли кадетские оркестры.

Однако в самой Белой Церкви память о русских кадетях и гимназистках продолжала жить всегда. В городском музее и архиве бережно хранили русские книги и документы, кадетские реликвии. Известная в городе семья Владимира и Валентины Кастеляновых с любовью и трепетом преумножала и берегла архив и памятные вещи своих родителей, чьи имена неразрывно связаны с историей русских кадетских корпусов в Сербии. В их доме при участии Чрезвычайного посла Российской Федерации в Республике Сербия А.Н. Алексеева была открыта Мемориальная кадетская комната, которая стала местом паломничества всех русских гостей, приезжающих в Белую Церковь.

Поворотным моментом, позволившим не только вспомнить, но и дополнить эту страницу в истории города стал 2006 год, когда сын русского кадета, бывший директор Российского центра науки и культуры в Белграде Глеб Вышинский предложил Фонду содействия кадетским корпусам им. Алексея Йордана начать проект, направленный на сохранение памяти кадетских корпусов в Сербии. Встреча российской делегации с Борисом Джурджевым, мэром (главой общины?) города в те годы, и его инициатива назвать центральную площадь города в память о русских кадетях, стала началом большой программы, в которой ежегодно с 2008-2012 гг. приняли участие более 250 кадет и гимназисток из современных российских кадетских корпусов. Кадеты новой России вернулись в Белую Церковь, чтобы почтить память воспитанников русских кадетских корпусов, поблагодарить Сербию за проявленное милосердие и братскую помощь русской эмиграции, подружиться с сербскими ровесниками. Кадеты и гимназистки увозили из Сербии, из ставшей уже близкой и родной Белой Церкви частицу той любви и гостеприимства, с которыми их встречали на улицах города, во время кадетских концертов.

Символично и то, что здесь же, в 2010 году свой заключительный съезд провели «рассеянные, но не расторгнутые» выпускники русских кадетских корпусов за границей, в том числе, Первого русского великого князя Константина Константиновича кадетского корпуса, находившегося в Белой Церкви.

В различных современных учебниках и книгах по истории русской эмиграции в Сербии Белой Церкви и действовавшим там русским учебным заведениям посвящены целые главы. Их история продолжает жить, и в нее будут вписаны новые страницы. Сегодняшние российские кадеты по-прежнему приезжают в Белую Церковь, продолжая через века вести символическую кадетскую перекличку, непрерывную после Гражданской войны в советской России благодаря королю Александру I Карагеоргиевичу, Сербии и небольшому городу с таким русским названием и с таким большим сердцем.

Ольга Барковец,  
Генеральный директор  
Фонда содействия кадетским корпусам  
им. Алексея Йордана (с 2004 по 2012 гг.)



## Бела Црква - кадетска престоница Србије

Прошло је 15 година од отварања Трга руских кадета, у октобру 2006, у Белој Цркви. У то време, само је неколицина људи у Русији, осим историчара и ветерана који су одржавали контакт са старијим руским питомцима у иностранству, знала да су у малом српском граду, Белој Цркви, 1920-их и почетком 1940-их деловали Руски кадетски корпус и Маријинска женска гимназија, тако што су руски кадети и средњошколке шетали градским улицама, а кадетски бендови свирали у централном парку.

Међутим, у самој Белој Цркви, сећање на руске кадете и средњошколке увек је живело. Градски музеј и Архива пажљиво су чували руске књиге, документе и кадетске реликвије. Позната у граду, породица Владимира и Валентине Кастељанов са љубављу и стрепњом је умножила и неговала архиву и сувенире својих родитеља, чија су имена нераскидиво повезана са историјом руског кадетског кора у Србији. У њиховој кући, уз учешће тадашњег амбасадора Руске Федерације у Републици Србији А.Н. Алексејева, отворена је Меморијална соба за кадете, која је постала место ходочашћа за све руске госте који су долазили у Белу Цркву.

Прекретница која је омогућила не само памћење, већ и допуну ове странице у историји града била је 2006. година, када је син руског кадета, бивши директор Руског центра за науку и културу у Београду Глеб Вишински, предложио да Фондација за помоћ кадетском корпусу „Алексеј Јордан“ започне пројекат чији је циљ очување сећања на кадетски корпус у Србији. Састанком руске делегације са Борисом Ђурђевоm, тадашњим градоначелником града и његовом иницијативом за именовање централног трга у знак сећања на руске кадете, отпочет је велики програм у коме је сваке године, од 2008. до 2012. учествовало више од 250 кадета и средњошколаца модерног руског кадетског корпуса. Кадети нове Русије вратили су се у Белу Цркву у част успомене на ученике руског кадетског корпуса, да захвале Србији на указаној милости и братској помоћи руској емиграцији, као и да се спријатеље са српским вршњацима. Кадети и ученице однели су из Србије, из већ блиске и драге Беле Цркве, делић те љубави и гостопримства са којим су их дочекивали на улицама града током кадетских концерата.

Симболично је и то, да су управо овде, 2010. године свој завршни конгрес одржали „расути али не и неповезани“ дипломци руских кадетских корпуса у иностранству, укључујући кадетски корпус Првог руског великог кнеза Константина Константиновича, који је боравио у Белој Цркви.

У разним модерним уџбеницима и књигама, о историји руске емиграције у Србији читава поглавља су посвећена Белој Цркви и тамошњим руским образовним институцијама. Њихова историја наставља да живи и у њу ће се уписивати нове странице. Данашњи руски кадети и даље долазе у Белу Цркву, настављајући кроз векове да воде симболичну прозивку за кадете, која није прекинута након грађанског рата у совјетској Русији захваљујући краљу Александру I Карађорђевићу, Србији и малом граду са таквим руским називом и са тако великим срцем.

Олга Барковец,  
Генерални директор Фондације за помоћ  
кадетском корпусу „Алексеј Јордан“  
(од 2004. до 2012.)



Генерал барон Врангел, Главни командант руске војске, 1923.  
Фотографија из Албума фотографија руске војске на путу кроз Балкан, инв. бр. 147-Ф



Разгледница Беле Цркве на којој се виде касарне  
Бертолд Хепке, Бела Црква, 1920/30, инв. бр. 130-Ф

## УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

Идеолошко-политичка борба која је довела до распада монархистичког уређења, а коју је пратила евакуација и најмасовније избеглиштво двадесетог века, проузроковали су формирање заједница у егзилу и стварање новог идентитета, другачије Русије, „Русије изван граница Русије“. Један сегмент тог огромног заграничног становништва се двадесетих година двадесетог века затекао у Белој Цркви, створивши нови живот у југословенској средини. Утицај у оквиру локалне средине је био значајан и свакако обостран. Ова изложба са пратећим каталогом је приказ доприноса руског утицаја и деловања на белоцркванску средину, а истовремено; прилог сећању и очувању традиције. Посредством новијих истраживања за део материјала је утврђено недвосмислено руско порекло, те се јавила и потреба за излагањем и представљањем тих предмета публици. Изложба коју прати овај каталог; има за циљ пре свега приказати јединствену групу предмета на једном месту, изложити материјал који је по свом карактеру везан за музејске депое, али и још једном скренути пажњу публике на овај значајан аспект Беле Цркве. Назив изложбе „Бела мати“ је преузет из текста објављеном у локалним новинама, у коме стоји да гостопримство Беле Цркве за Русе значи као друга мајка.

Повод за изложбу је обележавање сто година од доласка руске емиграције у Белу Цркву. Смештајем Маријинског девојачког института у Белој Цркви, 1920. године, започиње традиција руске емиграције у Белој Цркви. Како су специфичне прилике проузроковане пандемијом у целом Свету и Србији; обележиле 2020. годину, сама изложба се реализује у 2021. години.

Процес рада на каталогу и припреми изложбе је укључивао сарадњу са колегама из бројних установа којима аутор дугује посебну захвалност, а без којих би се за многе предмете и даље мислило да имају неко друго порекло и историју. У решавању атрибуције предмета, аутор дугује велику захвалност: Сузани Миловановић и Александру Петијевићу из Музеја Војводине у Новом Саду, историчарки Олги Барковец из Москве, проф. др Ирине Антанасијевић са Филолошког факултета у Београду, Жељку Комарици из Историјског архива Бела Црква, Живану Иштванићу, Озрену М. Радосављевићу и Владимиру и Валентини Кастељанов. На уступљеном видео - материјалу аутор се захваљује Тамари Гојковић и медијској кући БЦ Инфо. Музеј користи ову прилику да се захвали свим дародавцима који су својим поклонима омогућили стварање изложбе и предметима које баштини поставили музеј у Белој Цркви на мапу институција која чувају део богатог руског наслеђа.



Разгледница са зградом у којој се налазио Маријински донски девојачки институт  
Бертолд Хепке, Бела Црква, 1920/30, инв. бр. 131-Ф

## УВОДНА РЕЧ

Питање беле руске емиграције на територији Краљевине СХС и Југославије је у великој мери заступљено у литератури, не само из разлога великог броја досељеника и традиционално добрих односа две државе, већ и значајног утицаја заједнице на живот у Југославији. Проблематиком емиграције су се бавили истраживачи са обе стране границе, у Југославији и Србији, посматрани најчешће из угла доприноса који су остварили у новој отаџбини, док су се руски истраживачи бавили питањем формирања и развоја живота на новом простору, далеко од отаџбине. Захваљујући тако богатом интересовању истраживача, створена је могућност објективнијег посматрања и анализе дешавања са две тачке гледишта. О емиграцији у Белој Цркви је претежно писано из угла развоја школства, нарочито кадетских корпуса и Маријинског донског девојачког института, као најзаступљеније групе новопридошлог становништва. Иако је присуство Руса у Белој Цркви најинтензивније у периоду између два рата, током послератног доба могу се видети последице боравка и одједице које је заједница оставила на град, а нарочито у домену интелектуалног деловања. Са друге стране, осим писаних извора, ишчитавањем бројних материјалних доказа у домену личних предмета донетих из отаџбине, фотографија, али и предмета који су настајали на територији Југославије, стиче се комплетнији увид у сагледавање целокупног деловања заједнице.

Комплексност дефинисања историјско-демографских прилика на простору Беле Цркве, али и Баната је условљена миграционим приликама које се из поузданих извора могу пратити од почетка 18. века. Етничка комплексност Баната је условљена кретањем и насељавањем становништва са ширих европских простора, али и унутар државних граница. Континуитет насељавања, ратна дешавања, као и периоди мира довели су до формирања једне јединствене целине у оквиру које се могу препознати поједини јасно дефинисани национални идентитети, а истовремено и асимиловани идентитети у оквиру опште државне заједнице. Разлози миграцијама су бројни, а најчешће изазвани економским, социјалним, ратним, политичким или верским приликама у земљи порекла. Нови простор за насељавање постаје земља будућности у којој се изграђује нови живот, често условљен затеченим идентитетима. Насељавањем на новом простору, формира се не само живот у новом амбијенту, већ шире посматрано, ствара се уз утицај новопридошлог становништва, нова заједница.

Поједине заједнице су успеле да очувају карактеристике својих националних идентитета, иако је процес асимиловања изражен у великом броју случајева. Очувањем језика, вере, духовности, али и традиције преношене „са колена на колена“ унутар породица, сачуван је елемент националног идентитета. Стога се на почетку 21. века у Белој Цркви са доминантним српским становништвом може јасно дефинисати неколико националних идентитета који су опстали од времена миграција и насељавања. Препознатљиви су ентитети немачког, мађарског, чешког, румунског и руског становништва, док су остали изражени у мањој мери или су нестали у 21. веку<sup>1</sup>.

---

1 У мањој мери су изражени национални идентитети Македонаца, Црногораца, Бугара, Хрвата, док су ишчезли идентитети Француза, Шпанаца, Јевреја, Русина...



Цар Никола II Романов  
Репродукција из књиге (припадала породици Аненко), МБЦ



## ИСТОРИЈА

Крајем 19. века присуство Руса у Белој Цркви је спорадично и не може се тумачити као део емиграције. Појединци долазе у Белу Цркву у саставу путујућих трупа забављачког карактера,<sup>2</sup> који одржавају своје наступе – спектакле. Примера ради, извесни Рус Инкорович, мајстор свирања балалајке је наступао у Белој Цркви 1892. године, у оквиру „Бувљег театра и циркуса“. У великој сали „БУРГ“-а је 1893. године трупа Надине Славјански одржала концерт, а наредне године је концерт одржала славенско-руска певачка и играчка трупа Славјански Владимирова, у сали хотела „StadtWien“. Спорадично су концерти одржавани до почетка Великог рата, о чему сведочи локална штампа. Ако изузмемо ове спорадичне појаве руског утицаја у Белој Цркви, као и привремени боравак руских заробљеника током Великог рата 1915. године,<sup>3</sup> присуство и стварни утицај руске зеједнице је могуће посматрати од 1920. године.<sup>4</sup>

Догађаји везани за непосредан период Првог светског рата у Русији, Октобарска револуција, абдикација цара, успостављање бољшевичког и револуционарног система вредности, страдање присталица монархије, проузроковали су стварање великог броја руских избеглица<sup>5</sup> који бежећи из домовине траже уточиште у различитим земљама Европе и света. Међу избеглим су најбројнији припадници и официри Руске царске војске, као и институција које су развијане под војним окриљем, али и њихове породице. Захваљујући пријатељским односима Краљевине СХС и Русије, велики број избеглица налази своје уточиште на територији Краљевине СХС. Долазак избеглица је одвијан у више фаза, проузрокован војним дешавањима. Први талас у другој половини 1919. године чини долазак око 1600 избеглица, након евакуације Одесе. У другом таласу евакуације, током прве половине 1920. године, а након повлачења војске ка великим лукама на Црном мору, у Краљевину СХС долази између 7000 - 8000 избеглица међу којима два девојачка института и три кадетска корпуса. Трећи талас је чинио око 2000 избеглица које железницом из Солуна долазе на територију Краљевине

---

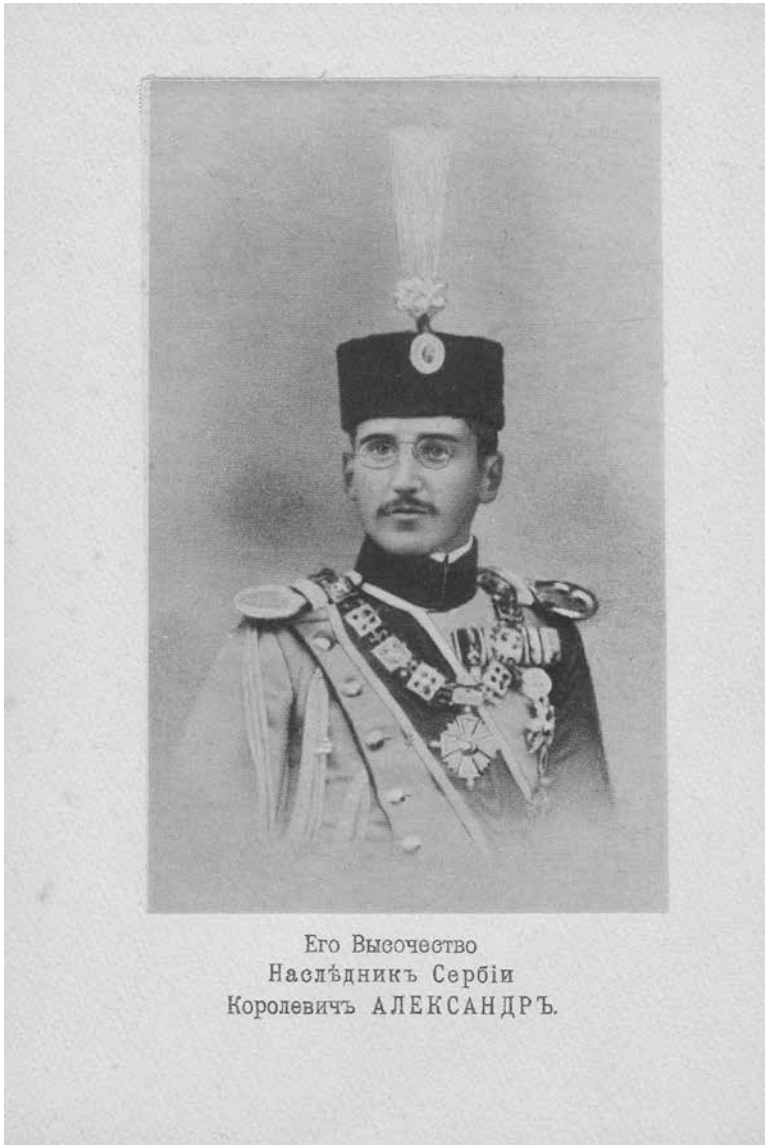
2 О присуству Руса у Белој Цркви у другој половини 19. века, види у: Ištvančić (2013), Prvi Rusi u Beloj Crkvi, u: Belocrkvanika br 5, str. 69-72

3 Радосављевић Озрен М.; (2014); Бела Црква у Великом рату; стр. 46

4 На Српском православном гробљу у Белој Цркви налази се парцела на којој су сахрањени руски саборци у Првом светском рату.

5 У литератури се поставља питање дефинисања овог становништва као избегличког или емигрантског где је прихваћен термин избеглица за становништво које одлази из Русије непосредно након Октобарске револуције, док се термин емигранти користи за становнике који напуштају Русију у другачијим политичко-економским приликама, најчешће у постреволуционарном периоду. По другом тумачењу, избеглицама се сматра становништво које у првим таласима пристиже у Краљевину СХС, а током свог борава добија епитет емиграције. Упор: Јовановић М. (1996): Досељавање руских избеглица у Краљевину СХС 1919-1924, стр. 25-33; Арсењев А. (2011): Самовари у равници; стр. 227-229.

октобра и новембра 1920. године. Четврти, и најбронији талас је тзв. Кримска евакуација са око 21000 избеглица које су се у новембру и децембру 1920. године искрцале у лукама Јадранског мора. Последњи, пети талас се одвијао од 1921. до 1923. године, када је из логора у близини Цариграда пристигло око 12000 припадника војних јединица армије генерала Врангела. Према статистичким подацима, али и из литературе, сазнајемо да је на простор Краљевине СХС почетком треће деценије 20. века пристигло преко 40000 становника царске Русије.



Его Высочество  
Наслѣдникъ Сербіи  
Королевичъ АЛЕКСАНДРЪ.

Престолонаследник Александар Карађорђевић  
Фотографија из Албума владарских портрета, инв. бр. 166-Ф

Без обзира на земљу у коју су се доселили и формирали нови живот, целокупна емиграција је прихватила општи термин Загранична Русија („Зарубежная Россия“) који свеукупно дефинише руско становништво ван граница отаџбине. У новој држави, емиграција постепено изграђује сопствене вредносне системе: институције духовности, школства, културног живота, здравства, али и војне структуре. Појмом „бели“ Руси у литератури је јасно дефинисан карактер емиграцијске заједнице која је монархистичка и чувар традиционалних вредности. Карактер „белих“ Руса је у супротности са идејама које у отаџбини постављају бољшевички и револуционарни системи вредности, те се стога развија изловано, али базирана на сопственим коренима.

Краљ Аександар Карађорђевић заузима посебно место у процесу насељавања и живота руске емиграције у Краљевини СХС, потом Југославији. Личност и култ југословенског краља су готово једнако поштовани као Николе II Романова из више разлога: Југославија је земља слодног словенског становништва, као и земља православне хришћанске вере, посебно Србија; указани гест гостопримства и прихватања новопридошлих избеглица, привремени смештај и уступање касарани, радничких барака и других државних објеката; али и чињеница да је сам краљ Александар био кадет у кадетском корпусу у Русији. Сви ови елементи указују на значај који је југословенски краљ имао за Русе у Југославији, али и објашњава чињеницу да је фотографија, слика или репродукција са портретом Александра Карађорђевића стајала урамљена на зиду готово сваке куће у којој су становали Руси.



Југословенски соколи и Руси приликом ношења бадњака  
Бела Црква, 6.1.1928, инв. бр. 158-Ф

На мапи градова Заграничне Русије, Бела Црква чини значајан центар очувања руске мисли и идентитета. Смештајем значајних средњошколских институција, Маријинског донског девојачког института и кадетских корпуса, у Белој Цркви је створено важно седиште емиграције у Војводини које поред центара као што су Сремски Карловци, Панчево, Сомбор и Бечеј, чини центар очувања руског идентитета ван отаџбине.<sup>6</sup> Однос Беле Цркве и руске емиграције је дефинисан смештајем образовних институција: најпре Николајевског коњичког училишта, а потом Маријинског донског девојачког института, а нарочито смештајем Кримског кадетског корпуса, и касније формирањем Првог руског великог кнеза Константина Константиновича кадетског корпуса. Смештајем, а потом основањем и развојем ових институција, формирана је заједница која се развијала пратећи дневно-политичка дешавања у југословенском простору. Осим развоја школског система, свакодневни живот руске заједнице је дефинисао све потребне елементе функционисања, укључујући изградњу сопствене цркве.

Иако је долазак руске емиграције, из данашње перспективе, елемент који је допринео развоју Беле Цркве, из мемоарске грађе, као и на основу различитих сведочанстава староседелаца сазнајемо<sup>7</sup> да је затечена комплексност етничке структуре у Белој Цркви могуће допринела прихватању нових становника. Део староседелачког становништва је сматрало руску заједницу прилично затвореном унутар сопственог круга деловања, а првенствено корпуса. Постојала је засигурно током првих година и извесна језичка баријера, с обзиром на то да су се у највећем броју случајева на простору Беле Цркве говорили српски, немачки, мађарски и чешки језик. Русе су Белоцрквани најчешће виђали у тренуцима када изводе концерте у јавном простору, шетњи кадета и васпитаница института. Стога је процес обостраног прилагођавања био дуготрајна појава. Општи утисак који се стиче је да су староседеоци Русе доживљавали као продуховљено становништво, изузетно уредно и дисциплиновано, тихо и породично, образовано, од којих се могло доста научити.

Маријински донски девојачки институт је школа строгог затвореног интернатског типа, а у Белој Цркви је састављена од Института Марије Донске из Новочеркаска коме је прикључен део васпитаница из петроградског Смољног института. По доласку у Југославију 1920. године, Институт је смештен у зграду која је пре Првог светског рата служила као Официрски дом. Зграда је имала својих предности и мана, али јесте одговарала потребама Института. Имала је довољан број соба за спаваонице и учење, као и све пратеће потребе за живот и учење, велику дворану за одржавање различитих свечаности и гимнастичке вежбе. Због недостатка учионица, васпитанице су наставу пратиле у поподневним часовима, у учионицама зграде Државне гимназије. Инвентар је углавном набављан од југословенске војске, Црвеног

---

<sup>6</sup> Упор: Миловановић С.; Петијевић А. (2014): Бела Русија : Руска емиграција у Војводини  
<sup>7</sup> Упор. Гава Р. (УР); (2002); Апостол љубави, Стојановић Н. (2004): Музеј у Белој Цркви  
20



Кадетски оркестар испред зграде  
Маријинског донског девојачког института у Белој Цркви  
Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ

крста и других добротворних организација у Југославији и шире. Због начина набавке инвентара (набављано је шта је било доступно) спаваонице су више изгледале као касарне за смештај војске него девојачке школске спаваонице, а једино што их је визуелно одвајало од касарни је то што је изнад сваког кревета исписано име ученице поред кога је икона Богородице. Како су васпитанице у Краљевину Југославију пристигле готово једино у гардероби коју су имале на себи, добијале су униформу, коју када се похаба или прерасте, васпитаница враћа у заједничку гардеробу и добија другу, често већ ношену. Старе униформе које се још могу користити, враћане су опране и испеглане, како би их могле наследити нове васпитанице. Све ученице су имале свечане и радне униформе, зимске су углавном биле тамне, а летње светле боје. Све васпитанице су носиле специфичне капе, а у шетњи и за кретање ван школе, лети су носиле пелерине, а зими штофане огртаче. „Шетње ученица заслужују да им се поклони посебна пажња. Обављане су свакога дана, осим ако време није било изузетно лоше. Ученице су тада имале радне униформе, у пролеће и јесен огрнуте пелеринама, а зими топлим штофаним огртачима. Кроз град су се кретале у паровима држећи се обавезно „под руку“, а по парку или изван града могле су и „да се пуне“. У пратњи су увек имале класне даме. При шетњама су морале да буду строго озбиљне (без шале, несташлука, добацавања, кикотања, трчања, искакања из редова и сл.). Тек када се стигне на циљ шетње класне даме су могле (ако нема непожељне публике у близини) да „распусте“ шетачице и да се ове крећу слободно. Али је трчање и даље било

забрањено. Ученицама је строго забрањивано да се појављују на прозорима школе и интерната и да посматрају улицу. Сматрало се за крајње невоспитање ослонити се на лактове трпезаријског стола за време обеда. Приликом једења није се смело разговарати. За ухваћену „љубавну преписку“ са кадетима и другима ученице су по кратком поступку искључиване из школе.“<sup>8</sup> Маја месеца 1921. године Институт је имао 162 васпитанице, 1931. примљене су ученице Прве руско-српске девојачке гимназије у Кикинди и 1932. године Харковског девојачког института у Новом Бечеју, након њиховог укидања. Након одлуке Министарства просвете од 31. марта 1941. године Институт је затворен, а ученице су наставиле школовање у Руско-српској женској гимназији у Београду.



Прослава у Маријинском донском девојачком институту  
Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ

Николајевско коњичко училиште у Белој Цркви<sup>9</sup> била је једина руска вишестручна школа у Краљевини Југославији. Николајевско коњичко училиште је настало 1823. године у Русији, а по свом карактеру представља значајан део образовног система који је током времена доживео метаморфозе у више наврата. Училиште је евакуисано са Крима у другој половини новембра 1920. године, а на територију Краљевине СХС стиже средином децембра 1921. године преко Солуна и Ђевђелије, а затим је смештен у Белој Цркви, у касарну краља

<sup>8</sup> Цитат преузет из: Миленковић Т. (2004); Школовање деце емиграната и Русије у Југославији 1919-1941, стр. 118

<sup>9</sup> Упор: Миленковић, Т (2004); наведено дело; стр. 394-399

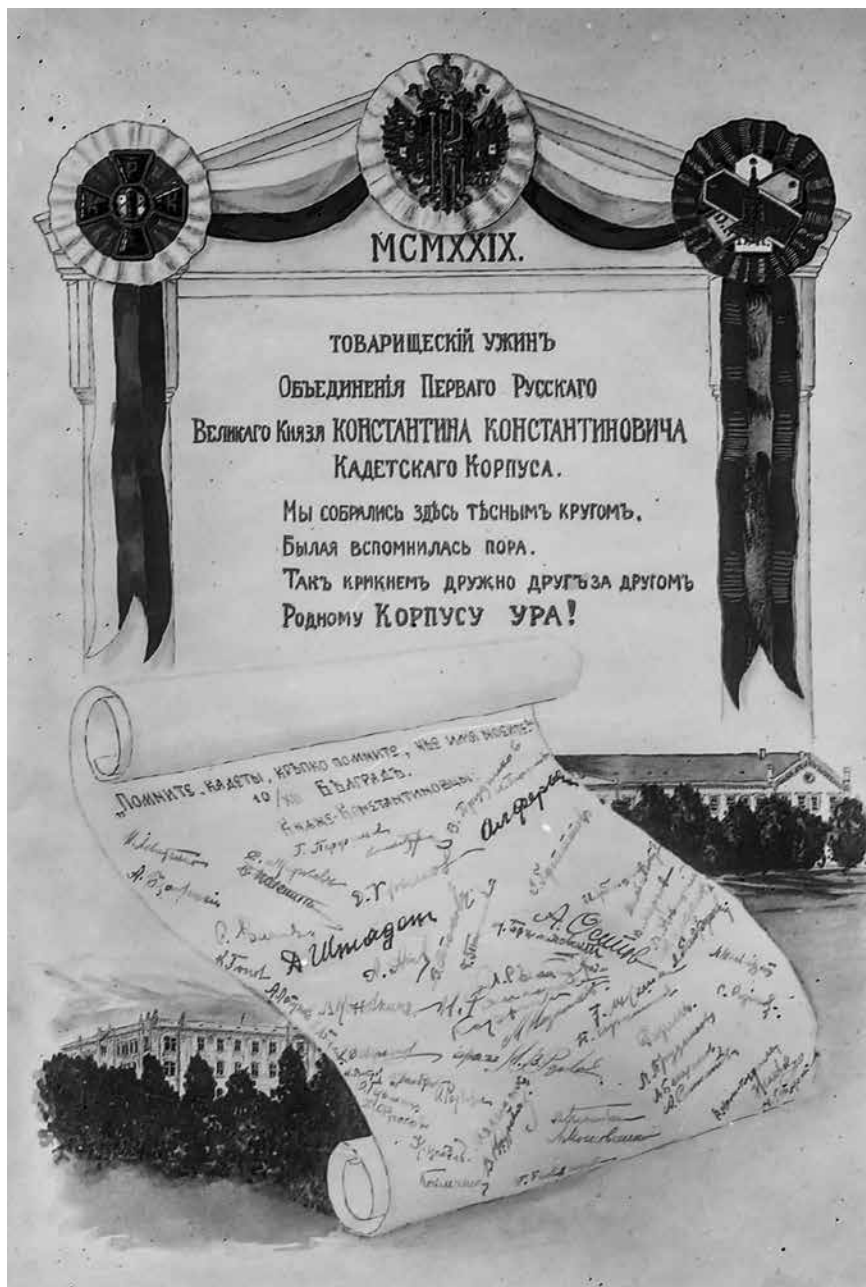
Александра. Значај институције је видан и на основу извора финансирања која пристижу из руских и других нејугословенских извора, јер је Училиште од Краљевине добило само зграду (кров над главом). Иако није познато колико је питомаца дошло у Белу Цркву, претпоставља се да је било око стотину. Крајем школске 1921/22. године училиште је похађало 277 питомаца. У Белој Цркви су располагали са свим потребним наставним и другим персоналом, као и неопходном опремом и инвентаром. Како се током 1922. године постављало питање опстанка и дефинисања Училишта, а под притисцима совјетских власти, као због потреба југословенске војске за касарном, Училиште је децембра 1922. пресељено у зграду бивше аустроугарске војне болнице, оставши и даље у Белој Цркви. Изузетно значајан датум за Училиште је 22. мај 1923. када је у Белој Цркви обележен јубилеј стогодишњице оснивања. Јубилеј је прослављен у виду својеврсног спектакла са много параде, марширања, рапорта, говора, а међу званицама су присуствовали истакнути предстваници руске емиграције из целе Југославије: генерали Врангел, Бабович, Богајевски (козак), Штрандман, бивши васпитаници Училишта, сви питомци Кадетског корпуса, институтке из Беле Цркве и Новог Бечеја. Током свог рада, Училиште је извело свега три генерације „јунгера“, након чега је укинута одлуком главнокомандујућег руске армије генерала Врангела. Како су полазници били претежно свршени кадети корпуса, од укидања 1924. године, они који су желели да наставе војно школовање, упућивани су на југословенске војне академије. Разлози за укидање Николајевског коњичког училишта леже у највећој мери у чињеници да је рад избегличке високе војне школе у туђој земљи схваћена као институција која образује будуће интервенционисте.

По питању руске емиграције у Белој Цркви, рад и деловање кадетских корпуса је оставило најзначајнији траг. Корпуси су оформљени као средње стручне школе интернатског типа са елементима војног карактера. Кримски кадетски корпус<sup>10</sup> након евакуације са Крима, преко Цариграда долази у Краљевину Југославију. Смештен је у Стрнишче код Птуја у Словенији, одакле се због лоших услова октобра 1922. године сели у Белу Цркву. По доласку у Краљевину СХС, децембра 1920. године корпус је смештен у три дрвене бараке логора који су Аустријанци направили за заробљенике са италијанског фронта. Најпре, бараке су биле премале за смештај корпуса, а како су биле дужи временски период напуштене, дрво се расушило, па су се спољни климатски услови осећали и унутра. Кревети су били направљени од дрвета, али са недовољно сламарица и прекривки, па су се кадети покривали шињелима и деловима своје одеће. Кров је прокишњавао, а ноћу се вода ледила унутар барака. После тражења адекватног смештаја, Кримски кадетски корпус је у Белој Цркви на располагање добио касарну „Краљ Петар I“ која је испуњавала потребе ове образовне институције као и још један објекат који им је касније одузет. Директор корпуса је био генерал-лајтнант

---

10 О кадетским корпусима, упор: Миленковић Т (2004); наведено дело; Миловановић С.; Петијевић А. (2014); наведено дело; Барковец О. (2018); Честь родног погона; Гурковский В. А. (2009); Российские кадетские корпуса за рубежом.

Владимир Валерјанович Римски-Корсаков, а од 1924. године генерал-лајнтант Михаил Николајевич Промтов. Кримски кадетски корпус је угашен 1929. године, а кадети су припојени новоформираном Првом руском великог кнеза Константина Константиновича кадетском корпусу.



Успомена на заједничку вечеру у Првом руском великог кнеза Константина Константиновича кадетском корпусу, 1929. Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ





Кадети у строју  
Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ



Дипломци кадетског корпуса  
Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ

Априла 1920. године формиран је Сводни корпус у Панчеву са 263 питомаца и 40 наставника, а који се састојао од делова Одеског, Кијевског и једне чете Полоцког корпуса. За директора је постављен генерал-лајтант Борис Викторович Адамович. Након привременог раздвајања корпус је поново састављен у Сарајеву под називом Први руски кадетски корпус и смештен у касарни „Краљ Петар I“ која је могла да прими све кадете. Године 1929. корпус се сели у Белу Цркву и прикључују му се кадети из угашеног Кримског кадетског корпуса. По доласку у Белу Цркву мења име у Први руски великог кнеза Константина Константиновича кадетски корпус, са генерал-лајтантом Борисом Викторовичем Адамовичем на челу, а од 1936. године директор корпуса је генерал-мајор Александар Григорјевич Попов. Године 1933. прикључени су и кадети Донског кадетског корпуса који у Белу Цркву долазе из Горажда. Након паузирања у раду од априла 1941, а по добијању сагласности од окупационих власти, корпус наставља са радом. Уочи доласка Црвене армије, кадети са наставним особљем напуштају Белу Цркву 10. септембра 1944. године. Теретним вагонима су транспортовани преко Суботице и Беча до логора у граду Егер, а потом је део кадета, након ослобађања Беча, прешао у Салзбург и упућен у логор за руске избеглице из Југославије.

Живот у корпусу базиран је на војном уређењу и систему вредности. Унутар корпуса су се поред спаваона и неопходних просторија за живот налазиле и просторије за учење и рад. Библиотека је постепено сакупљана литратуром набављаном из најразличитијих извора, а њена специфичност је у томе што је поред централног, постојало и више наменских разредних (класних) књижних фондова. У корпусу је 1925. године основан музеј у коме се чувало око 3000 разноврсних предмета међу којима и реликвије цара Александра II, близу 50 руских застава, предмети из живота корпуса<sup>11</sup>. Постојала је и велика сала, која је коришћена као вишенаменски простор за окупљање и често извођење различитих представа. Сценографију са призорима мотива из бајки, а која је видљива на неколицини фотографија, израдио је кадет Георгиј Корф<sup>12</sup>. На једном крају те велике сале налазила се једноставна капела са иконостасом чију је преграду израдио Петар Николајевич Мезенцов<sup>13</sup>. Капела је била заграђена расклопивом преградом која је делила капелу од остатка сале са осликаном ведутом града Москве, рад кадета Јевгенија Прудкова.<sup>14</sup>

<sup>11</sup> Након укидања корпуса и одласка кадета, совјетска власт је део предмета из музеја спалила. Сачувани су само делови колекције од око 3000 предмета, међу којима Меморијална плоча генерала Врангела и поједине заставе. Упор: Арсењев А. (2011): наведено дело; стр. 240. Из богате библиотеке корпуса сачуван је извесан број књига који се чува у Народној библиотеци у Белој Цркви (део легата редитеља Јована Батице Путника, око 180 јединица), библиотеци Белоцркванске гимназије (око 700 књига), а поједини примерци у Историјском архиву Бела Црква, Музеју и приватним библиотекама. Упор: Весна Кутрички: попис руских књига, 2003.

<sup>12</sup> Упор: Радосављевић О. (1994): Руски ликовни уметници у Белој Цркви

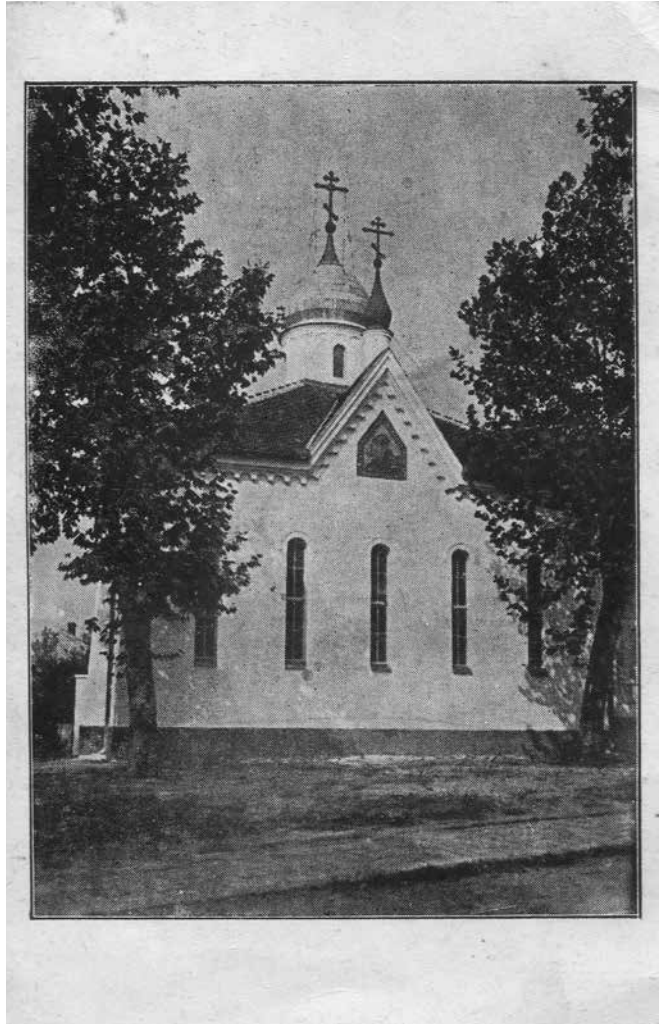
<sup>13</sup> Исти

<sup>14</sup> Исти

Постојале су радионице за израду и поправку свега што је било неопходно. Систем функционисања корпуса је био постављен на веома економски рационалним основама, пекли су свој хлеб, поправљали своју обућу и одећу у радионицама које су имали у корпусу. Једно време су гајили свиње и живину, како би се кадетима побољшала храна. Појављивање кадета у простору ван корпуса било је везано готово искључиво уз повод организоване шетње кроз град или извођења концерата корпуских оркестара. Основа васпитања кадета била је базирана на традиционалним вредностима, части и поштењу, начелима вере, оданости цару и снажној љубави према отаџбини.



Кадет у Музеју кадетског корпуса  
Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ



Руска црква у Белој Цркви  
Разгледница, 1935/41, инв. бр. 310-Ф

Очување верског, духовог и црквеног живота је елемент од посебног значаја за заједницу која живи у егзилу. По доласку Маријинског донског девојачког института и Кримског кадетског корпуса, направљене су капеле у великим салама ових институција, а које су служиле потребама одржавања основних верских обреда. Иконостаси су били једноставне форме са редом престоних икона<sup>15</sup>, а заклоњени покретном конструкцијом са насликаном ведутом града Москве. Комплетан црквени живот кадета и васпитаница института одвијао се унутар самих школа. Како су наставници и професори корпуса и института живели у кућама ван самих школа постојала је потреба

<sup>15</sup> Познат је податак да је иконостас у капели кадетског корпуса израдио Петар Николајевич Мезенцов, док је аутор икона непознат. Упор. Радосављевић О. (1994): наведено дело



Сахрана којој присуствују катети из корпуса и васпитанице института  
Дигитализовани негативи на стаклу, МБЦ

за формирањем самосталног црквеног простора који ће задовољити потребе растућег руског становништва. Црквени живот заједнице се у почетку одвијао у закупљеним просторима и кућама, да би 1930. године отпочела изградња руске цркве<sup>16</sup>. Сакупљањем донација и значајном донацијом кнеза Димитрија Шаховског, прибављена су неопходна средства за изградњу. По пројекту Александра Шевцова, на месту старе градске куће из 18. века, белоцрквански грађевински предузимач Јозеф Мајер је 1931. године привео крају изградњу цркве. Црква је квадратне основе са централном луковичастом куполом. Олтар је смештен на источном делу храма, док је улаз (због положаја плаца) на јужној страни. На источном зиду, налазе се пет вертикалних прозора изнад којих је троугаони забат у коме је смешетна представа Св. Јована Богослова, а над њом слепа луковичаста купола. Јужну фасаду карактерише спољни двоструки звоник који се уздиже изнад кровног венца са једном слепом луковичастом куполом. Цркву посвећену Св. Јовану Богослову, освештао је епископ Теофан Курски, 9. октобра 1932. године. Иконостасну преграду су израдили Ернст Генералов и Петар Савченко, док су иконе рад Ивана Павловича Трофимова. Временом је прикупљен велики број икона и богослужбених предмета чиме је омогућено нормално функционисање црквеног живота. Након

<sup>16</sup> Упор. Гава Ђ. (2002); Из летописа руске цркве Јована Богослова у Белој Цркви (1920-1964), у: Апостол љубави II; стр. 37-40

одласка кадетског корпуса из Беле Цркве, а захваљујући свештенику Никону Веселовском и Петру Савченку, из корпуса су пренете црквене реликвије и друге светиње у цркву Св. Јована Богослова. Крајем 1954. године црква је стављена под јурисдикцију Српске православне цркве. Детаљна обнова је започета 2002. године, а осликавање је 2003. године поверено живописцу Зорану Селаковићу.<sup>17</sup> Крстови на куполама су обновљени 2011. године.<sup>18</sup> Јануара 2017. године у пожару је страдао део цркве који је у кратком року саниран, а обновљени храм освештан 23. априла исте године<sup>19</sup>. Радови на обнови цркве су приведени крају 2018. године заменом пода.<sup>20</sup>

У Белој Цркви је деловало више руских установа социјалне заштите: „Дом за руске штићенике“; „Руски дом стараца“ и „Прихватилиште за руску децу без родитеља“.<sup>21</sup> Основана су и различита културна удружења и друштва: „Руско театарско удружење у Белој Цркви“ (основано 1921); „Руски клуб“; „Руско певачко друштво“. Такође, деловале су и филијале различитих сталешких и војних удружења: „Руски војно-научни институт“; „Савез руских педагога у Белој Цркви“; „Савез руске националне омладине“; „Друштво руских пчелара у Белој Цркви“; одељење „Руског сокола“; као и „Руско филателистичко друштво“ са централом у Белој Цркви које је издавало и свој часопис.<sup>22</sup>

Две руске библиотеке су оставиле посебан траг у белоцркванској средини: Библиотека кадетског корпуса и библиотека Маријинског института. Њихов циљ није осмишљен само као приручна школска библиотека, већ је имала и улогу очувања руске писане речи. Скромно издаваштво је у Белој Цркви било везано за објављивање годишњих извештаја Маријинског донског девојачког института, као и кадетских корпуса, али је и редовно објављиван филателистички часопис „Россика“.

У послератном периоду значајну улогу у животу руске емиграције имао је Дом за руске штићенике у Белој Цркви, касније Дом старих и изнемоглих<sup>23</sup>. Дом је основан 1947. године и смештен у згради данашњег Историјског архива са циљем да збрине социјално угрожено руско становништво. Од

---

17 Селаковић З. (7.7. 2008): Обнова храма Светог Јована Богослова; у БЦ флеш, бр. 34, стр 6.

18 Витомиров М. (16.6.2011): Поправља се крст на руској цркви; у БЦ флеш, бр. 57, стр. 25; Витомиров М. (4. 8. 2011): Поправља се крст на руској цркви; у БЦ флеш, бр. 58, стр. 22.

19 У пожару је страдала икона Богородице Јерусалимске, а неколицина икона је оштећена. Радови на обнови храма су подразумевали поправку и замену оштећеног крова, као и санацију дела ентеријера. Црква је из Русије на поклон добила осликан еластични плафон ауторки Јевгеније Мартонаје и Олге Љитвине. Упор: Аноним (30. 1. 2017); У пожару уништене фреске које су донете из Русије; у: БЦ флеш, бр. 98, стр. 6-7; Аноним (10. 6. 2017); Освештан обновљени храм Светог Јована Богослова; у: БЦ флеш, бр. 101, стр. 20.

20 Грујић М. (24.12.2018): Храм Светог Јована Богослова у Белој Цркви – споменик људске слоге и доброте; у БЦ флеш, бр. 113, стр. 14

21 Арсењев А. (2011): наведено дело, стр. 63

22 Упор. Арсењев А. (2011): наведено дело, стр. 211, 226

23 Гава Ђ. (2002): Домови за руске штићенике у Белој Цркви (1947-1956); у Апостол љави II; стр. 123-125

1954. године, Дом постаје институција која прихвата штићенике различитих националности. Из економских разлога, 30. септембра 1956. године, донета је одлука о укидању Дома, а штићеници су пресељени у Стари Лец.

Дешавања у време и непосредно након Другог светског рата су на белоцркванске Русе оставила трагичан траг. Након напуштања Беле Цркве 1944. године, кадети се поново налазе у статусу избеглица. Руско становништво које је остало у Белој Цркви<sup>24</sup> је од стране нове југословенске власти саслушавано, проглашавано шпијунима, протеривано за Русију. Локалне југословенске власти су 21. децембра 1944. године спровеле масовно хапшење и формирале Логор за руске емигранте (налазио се преко пута железничке станице, расформиран након пола године). Спровођена су стрељања, а радно способни су упућивани на рад. На месту стрељања је 2014. године подигнут „Споменик голготи“ у виду осмокраког руског крста у спомен на питомце и учитеље кадетског корпуса, стрељане 1944. године. Споменик је посвећен „жртвама 20. века „великомученицима невино стрељаним“: „Не погазиши заклетву, ви сте наставили да у братској Србији верно служите великој Русији на најразличитијим дужностима и професијама до своје трагичне погибије.“<sup>25</sup>

Послератна карактеристика која дефинише руски идентитет у Белој Цркви су поред школских и црквених институција које су сами Руси израдили и деловање заједнице на целокупно становништво Беле Цркве. Допринос појединаца је у томе посебно присутан, а нарочито у периоду социјалистичке Југославије. Деловање Руса је присутно у свим сферама живота Беле Цркве: раду образовних институција, грађевинарству, здравству и другим областима. Тако су на пример<sup>26</sup> у гимназији радили: Ана Висковски (предавала је енглески језик, 1949-1951), Никола Седлецки (предавао је хемију 1942-1957), Валентина Кастељанов, (предавала је руски језик од 1965. до пензионисања); у Болници за плућне болести Антонина Аненко (дуги низ година је радила на пословима главне сестре и била члан Управног одбора болнице), у грађевинарству Владимир Савченко (дуги низ година радио у фирми Стандард-бетон), грађевински инжењер Владимир Кастељанов и многи други.

---

24 Упор. Арсењев А. (2011): наведено дело, стр.239-241

25 Живановић М. (2019): Руски гробни комплекси у Србији у 20. веку, стр. 368; Аноним (29. 3. 2016): И да се помолимо за оне за које за које нема ко да се помоли; у: БЦ флеш, бр. 90, стр. 15

26 Наводимо само неколико личности као пример опште присутности Руса у друштву друге половине 20. века



Спомен плоча на Тргу руских кадета у Белој Цркви  
 Фото: дигитална архива музеја, 2019.



Кадети Московског корпуса полажу венац на белоцркванском гробљу  
 Фото: БЦ флеш (10.6.2017)



Концерт кадета Московског корпуса у холу Техничке школе у Белој Цркви  
 Фото: БЦ флеш (10.6.2017)



## СЕЋАЊЕ

На основу мемоарске грађе, као и из интервјуа са бројним потомцима, спознајемо значај културолошког утицаја руске заједнице на Белу Цркву. Неизбрисив траг је остао не само у материјалном наслеђу које је донето из Русије, већ и интелектуалном доприносу појединаца. Успостављање система сећања и поштовања руске културне и историјске заоставштине у Белој Цркви негује се не само у локалним круговима, већ и у вредносном систему који Бела Црква има за потомке кадета и њихових породица у Русији и широм света. Кадетски корпуси постоје и данас у образовном систему Русије, наравно, измењени у односу на период царске Русије, али је њихова улога и данас једнако значајна<sup>27</sup>. Управо у оквиру рада и деловања корпуса је присуство сећања на Белу Цркву најзаступљеније. Међу првим корацима на пољу формирања култа сећања је осим већ постојећих елемената руског присуства кроз архитектуру, реликвије и меморабиле у оквиру цркве Св. Јована Богослова, гробља на коме су сахрањени не само кадети и васпитанице института, њихови професори и васпитачи, већ и генерали Руске царске војске, било давање назива простора испред руске цркве у Трг руских кадета. На овај начин је постављањем табле са називом трга створена једна нова географско-историјска позиција унутар града, којом се дефинише вредност политичких приоритета, али и историјског континуитета. Деловање појединаца на очување идентитета најбоље се осликава у формирању специфичног приватног музеја „Руска соба“ у породичној кући Кастељанов. Настала 2006. године, ова јединствена колекција материјала који се односи на историјат породица Кастељанов, Трофимов и Филимонов, представљена у спектру дешавања уско везаних за питања руске емиграције, кадетских корпуса и Маријинског донског девојачког института, сведочи о значају, утицају и проблемима са којима су се сусретали Руси током 20. века у Југославији. Породично наслеђе у виду фотографија, књига, слика, акварела, писама, личних предмета и других меморабиле је представљено у скромном породичном амбијенту чувајући аутентичност изворног порекла. О свом музеју, али и очувању сећања Владимир Кастељанов каже: „Потомци кадета често долазе, само ове године посетили су ме потомци кадета из Бразила, Аустралије, Шведске, са Тајланда, укупно њих 150. Њихови преци су завршили школовање у кадетском корпусу „Великог кнеза Константина Константиновича“ у Белој Цркви, једином кадетском корпусу изван Русије и то не заборављају ни Руси из Русије, ни Руси у расејању. Белоцрквани чувају успомену на „беле“ Русе, овде је и једна од само три руске цркве у Србији. Од када сам у пензији више сам посвећен истраживању породичног стабла. Жао ми је што нисам записивао оно што је мој отац говорио, али сам направио „Меморијалну кадетску собу“ коју Руси називају музејем. Фотографије које чувам налазе се и у књизи „Руски кадетски корпуси ван Русије“. Стари Белоцрквани су увек са симпатијама гледали на Русе и препричавали како је било у време када су овде постојале две руске школске установе...“<sup>28</sup>

27 Барковец О. (2018): наведено дело

28 Аноним (24. 12. 2017): Бела Црква је мали, али значајан део историје Русије; у БЦ флеш, бр. 106; стр. 7

Формирање опште меморије на белоцркванске Русе, а нарочито кадете, израђивано је у прво време деловањем Удружења кадета кадетских корпуса у иностранству („Объединения Кадет Российских Кадетских Корпусов за рубежом“), чије је седиште у Њујорку, а које је издавало јединствени часопис „Кадетская Перекличка“<sup>29</sup>. Осим овог удружења, свој допринос су дали и појединци, бројни кадети који су објављивали текстове и давали интервјуе на свим странама света. Неколицина објављених књига са темом историје кадетских корпуса ван Русије представљају научну, стручну и институционалну основу за бављење питањем развоја и очувања култа сећања.

Опште очување култа сећања на Русе у Белој Цркви након 1945. године обележаван је првенствено кроз призму ослободилаца у Другом светском рату, стављајући акценат на црвеноармејске трупе које су активно учествовале у окончању ратних дешавања. Редовно полагање венаца на споменик палим борцима Црвене армије сваког 9. маја и 1. октобра су симболични гестови поштовања и захвалности ослободиоцима, традиција која траје и данас. У организацији одавања почasti, полагањем венаца су поред високих представника локалне самоуправе, неретко присутни и представници амбасада.

Почетком 21. века почиње интензивније интересовање за формирање сећања на руску емиграцију међуратног периода, „беле“ Русе у Белој Цркви. Један од пионирских подухвата је пројекат који је реализовала професорка српског језика и књижевности са својим ученицима Радмила Гава, а у сарадњи са Групом 484 из Београда. У оквиру пројекта „Једна школа-један споменик“ који је за циљ имао подизање свести код ученика средњих школа о значају културног наслеђа, ученици су се упознали са питањем руске емиграције у Белој Цркви, а своја сазнања публиковали у зборнику текстова објављеном под називом „Апостол љубави“, 2002. године; друго, допуњено издање „Апостол љубави II“ је објављено исте године.



Владимир Кастељанов у свом музеју  
Фото: [ruskasoba.org](http://ruskasoba.org)

---

<sup>29</sup> Часопис је активно излазио штампан на руском, у САД од 1971. до 2009. године. Објављено је укупно 80 бројева и представља на неки симболичан начин наставак часописа који су објављивали кадетски корпуси под називом „Рамјатка“.



Откривање спомен плоче на Тргу руских кадета у Белој Цркви  
 Фото: БЦ флеш (13.7.2009)

У формирању јединственог сећања, значајну улогу је одиграло оснивање Друштва српско-руског пријатељства 2008. године, када почиње интензивније интересовање за очување и презентовање руске традиције у Белој Цркви. У тексту објављеном у локалној штампи стоји: „Бела Црква - Бела мати – тако Руси зову Белу Цркву“. Разлог томе је гостопримство које је овај војвођански градић пружио Русима избеглим из домовине после Октобарске револуције. Временом, велики број је напустио Белу Цркву, али су трагови њиховог боравка још увек видљиви, рекао је на свечаној скупштини поводом оснивања Друштва српско-руског пријатељства, његов први председник, Владимир Кастељанов.<sup>30</sup> Година 2008. и оснивање Друштва српско-руског пријатељства је пресудна за даљи развој односа Беле Цркве са Амбасадом Руске Федерације у Београду и кадетским организацијама у Русији, а такође стварања новог система вредности.

Успостављање годишњих зборова руских кадета у Белој Цркви представља симболичну везу савременог доба са генерацијама кадета које су се школовале у Белој Цркви. Организатор збора је Фондација за подршку кадетских школа „Алексеј Јордан“. Јуна 2008. године у Белој Цркви је одржан Кадетски збор, у оквиру манифестације „Руски кадети у Србији – повратак“.<sup>31</sup> Током свог боравка у Белој Цркви, кадети су очистили тада запуштено Руско гробље и одржали концерт, а градски званичници отворили простор за јачање сарадње и проширење званичних односа.<sup>32</sup> Године 2009. одражан је Други збор кадета у Белој Цркви, када је осим одржавања концерата и параде најзначајнији догађај било откривање спомен-плоче захвалности Белој Цркви на Тргу руских кадета. Текст који је урезан на спомен-плочи гласи: „ТРГ ЈЕ ДОБИО 22. 10. 2006. ГО НАЗИВ У ЗНАК СЕЋАЊА НА РУСКЕ КАДЕТСКЕ КОРПУСЕ

30 Витомиров М. (30. 1. 2008): Основано Друштво српско-руског пријатељства; у БЦ флеш, бр. 31, стр. 14

31 Селаковић З. (7. 7. 2008): Руси у Белој Цркви; у БЦ флеш, бр. 34, стр. 5;

32 Витомиров М. (7. 7. 2008): Кадетски збор у Србији; у БЦ флеш, бр. 34, стр.13

И МАРИЈИНСКИ ДЕВОЈАЧКИ ИНСТИТУТ КОЈИ СУ БИЛИ СМЕШТЕНИ У БЕЛОЈ ЦРКВИ ОД 1920. ДО 1944. ГОД. СПОМЕН-ПЛОЧА ЈЕ ПОСТАВЉЕНА КАО ЗНАК ЗАХВАЛНОСТИ СРБИЈИ И СТАНОВНИЦИМА БЕЛЕ ЦРКВЕ У ИМЕ ЗАДУЖБИНЕ АЛЕКСЕЈА ЈОРДАНА ИЗ РУСИЈЕ И КАДЕТА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ“. Поред бројних званица, откривању спомен-плоче су присуствовали амбасадор Руске Федерације у Београду, Александар Конузин; директорка фондације Алексеја Борисовича Јордана, Олга Барковец; супруга покојног Алексеја Јордана, Марија Јордан; председник општине Бела Црква, Владица Максимовић. Спомен-плочу су симболично открили најстарији кадет који је био у корпусу у Белој Цркви, Маслов, и најмлађи кадет из корпуса „Алексеја Јордана“. Истог дана је директорка фондације уручила уметничку слику „Анђео чувар“ аутора ГенADIЈА Михаиловича Пицка<sup>33</sup> председнику општине као поклон Белој Цркви уз коментар: „Нека анђео чувар чува ваш град, нека у овом вашем граду увек буде мира, разумевања, среће и радости.“<sup>34</sup> Године 2010. у Белој Цркви је одржан 21. Конгрес руских кадета ван Русије, на коме су се сусрели стари кадети корпуса у Белој Цркви и млади кадети који су допутовали из Русије. Догађај који је оставио најупечатљивији траг је примопредаја заставе младим генерацијама кадета која је из Русије приликом евакуација пренета у Краљевину Југославију, а након евакуације из Беле Цркве, чувала се у Сан Франциску.<sup>35</sup> Пети збор Руских кадета је одржан под називом „Кадетска симфонија: Србија 2012“, а пропраћен је проласком кадета стројем кроз град, уз песму, као и концертом. Организатор збора у 2012. години била је Добротворна фондација Василије Велики из Москве.<sup>36</sup>

Одржавање концерата у извођењу не само кадета је успостављено као ефектан систем културног деловања у белоцркванској средини, те је тако 2009. године, одржан концерт студената универзитета Ломоносов,<sup>37</sup> Московски музички кадетски корпус у сарадњи са ансамблом „Сунчев круг“ одржао је концерт поводом Дана победе 2017. године у холу Техничке школе „Сава Мунђан“ у Белој Цркви.<sup>38</sup> У холу Техничке школе „Сава Мунђан“ у Белој Цркви, поводом Дана победе 2018. године одржан је концерт Женског оркестра Руског кадетског корпуса „Св. Георгија Победоносца“ у сарадњи са вокалним солисткињама ансамбла „Хармонија“ из Уварова.<sup>39</sup>

33 Уметничка слика је због своје вредности и значаја за историју Беле Цркве, а на основу Уговора о поклону, предата Музеју. Чува се у Ликовној збирци Музеја у Белој Цркви. инв. бр. 310

34 Витомиров М. (13. 7. 2009): Други збор кадета Руског кадетског корпуса у Белој Цркви; у БЦ флеш, бр. 42, стр. 5

35 Витомиров М. (29.7.2010): Збор и конгрес руских кадета у Белој Цркви; у БЦ флеш, бр. 50, стр. 7.; Јовановић Ј. (3. 7. 2010): Предали заставу у Србији; у: Вечерње новости.

36 Витомиров М. (17. 8. 2012): Међународни фестивал руских кадетских школа; у БЦ флеш, бр. 66, стр. 9.

37 Витомиров М. (20. 1. 2009): Студенти универзитета „Ломоносов“ Белоцркванима; у БЦ флеш, бр. 38, стр. 5

38 Гава Р. (10. 6. 2017): Московски музички кадетски корпус у Белој Цркви са ансамблом „Сунчев круг“; у: БЦ флеш, бр. 101, стр. 4-5.

39 Грујић М. (17. 5. 2018): „Из Русије с љубављу“ концерт гостију из Уварова; у: БЦ флеш, бр. 109, стр. 3.



Кадети у Белој Цркви  
 Фото: БЦ флеш (29. јул 2010)

У систему очувања сећања, музејске изложбе су значајан сегмент културне политике и успостављања система вредности на релацији наслеђа и сећања. Стална поставка приватног музеја породице Кастељанов, отворена 2006. године приказује живот руске емиграције у Белој Цркви кроз визуру породичног наслеђа и меморабилија. Музеј Војводине у Новом Саду је 2014. године реализовао изложбу „Бела Русија: Руска емиграција у Војводини“ аутора Сузане Миловановић и Александра Петијевића.<sup>40</sup> Како је Бела Црква одиграла значајну улогу по овом питању, на изложби је посетиоцима приказано 38 музејских предмета међу којима новац, уметничке слике, кадетске униформе, оружје, књиге, лични предмети и други материјал који се чува у збиркама Музеја у Белој Цркви, а директно односи на белоцркванске Русе<sup>41</sup>. На изложби су приказани и документи из фонда Историјског архива Бела Црква. Исти материјал је 2015. године изложен у Музеју у Белој Цркви на изложби „Руска емиграција у Белој Цркви између два рата“ аутора Игора Вокоуна.<sup>42</sup> На изложби „Часне еполете. Историја Руских кадетских корпуса од XVIII до XXI века“, 2018. године, у центру Мањез у Москви учествовало је 6 предмета из збирки Музеја у Белој Цркви, као и Уписник кадетског корпуса који се чува у фонду Историјског архива Бела Црква.<sup>43</sup> Ауторка изложбе је историчарка Олга Барковец, а организатори Државни музејско-изложбени

40 Миловановић С.; Петијевић А. (2014) : наведено дело

41 Вокоун И. (13.6.2014); Бела Русија; у БЦ флеш, бр. 78, стр. 21.

42 Вокоун И. (2015); Музеј у Белој Цркви у 2015. години; у Гласник музеја Баната, бр. 17, Народни музеј Панчево, стр 263-264.

43 Вокоун И. (2018): Излагање предмета из Музеја у Белој Цркви на изложби Часне еполете. Историја руских кадетских корпуса од XVIII до XXI века у Москви; у: Гласник музеја Баната, бр. 20, Народни музеј Панчево, стр. 213-217; Вокоун И. (5.4.2018): Еполете из Беле Цркве у центру Москве; у: БЦ флеш, бр. 108, стр. 10



Меморијални споменик у сећање  
на преминуле чланове персонала и кадете 1920-1944.  
Фото: Павел Бушуев / ТАСС (2.7.2019)

центар РОСИЗО, Министарство културе Руске Федерације, Министарство одбране Руске Федерације, Министарство образовања и науке Руске Федерације, Мањеж и галерија „Тријумф“.

У конструисању структуре сећања значајну улогу су одиграле медијске куће, пратећи дешавања у Белој Цркви. Редовно извештавање о догађајима попут зборовца кадета, одржаних концерата и изложби, интервјуа са потомцима, створило је значајну грађу за проучавање културе сећања. Реализација и емитовање документарних филмова у Србији, на телевизијама са националном фреквенцијом је подигла свест о значају овог феномена у југословенској и српској средини. Два посебно значајна документарна филма на ову тему су: „Ми, кадети, ми, деца Русије“, уредник и редитељ Драган Ћирјанић, сниман 2006. године у продукцији РТС, и други „Чувари традиције: Руски кадетски корпуси у Белој Цркви“ из 2013. године у продукцији РТВ. Важно је поменути још један филм „Кадетская перекличка“ у оквиру документарног серијала „Русские беъ России“. Ауторка филма је Елена Чевчавадзе, водитељ Никита Михалков, а снимљен је 2008. године у продукцији „Россия“.

Последица успостављања односа са Русијом и руским организацијама довела је до повремених улагања у различите сфере живота у Белој Цркви. Најчешће помињан у медијима<sup>44</sup> је нереализован пројекат финансирања изградње пристаништа у Банатској Паланци на Дунаву<sup>45</sup>. Повремене званичне посете амбасадора Руске Федерације у Београду председницима општине

44 Васић С. (22. 11. 2009); Пристаниште као Скадар на Бојани; у: Блиц, 23. 11. 2009; Јовановић Ј. (17. 6. 2010); Раскинут посао века; у: Вечерње новости, стр. 21

45 О проблемима реализације изградње пристаништа и понудама, види у: Кастељанов В. (27. 2. 2009); Руска страна је чекала, и још чека... али до када?; у: БЦ флеш, бр. 39, стр. 21.

доводиле су до постизања договора око различитих питања и успостављања дијалога о сарадњи.<sup>46</sup> У Техничкој школи „Сава Мунђан“ опремљен је кабинет за руски језик 2011. године.<sup>47</sup> Народна библиотека у Белој Цркви је 2017. године на поклон добила фонд од око 330 књига на руском језику, поклон Руског фонда културе и НВО „Руска хуманитарна мисија“.

Очување сећања је дуготрајан процес који се у Белој Цркви интензивније развија од почетка 21. века. Елементе чувања идентитета чине не само сами Руси, већ и институционална сарадња. Полагање венаца и одржавање молебана у знак сећања на страдале су израз поштовања и међусобног уважавања, али и елемента људскости.



Споменик посвећен жртвама 20. века, стрељаним великомученицима.  
Околина Беле Цркве, Фото: Александр Михайловский, 2017.

---

46 У локалним новинама БЦ флеш, Дневник, Политика, Вршачка кула, медијима БЦ инфо, Радио Бела Црква, ТВ Банат, као и бројним интернет порталима извештавано је о посетама амбасадора, као и посетама представника различитих организација.

47 Витомиров М. (31. 10. 2011): Најмодернији кабинет за руски језик предат на употребу; у БЦ флеш, бр. 60, стр. 18



Александар Шевцов, цртеж Руске цркве у Белој Цркви са плана архитекте,  
Историјски архив Бела Црква, збирка планова АВС-Ф:453С 1931,3-151



## НАСЛЕЂЕ

Руско наслеђе је у Белој Цркви изузетно присутно, укључујући и панораму града на којој су видљиве карактеристичне луковичасте куполе цркве Св. Јована Богослова. Осим цркве, међу непокретним наслеђем се посебно истиче руско гробље на коме почива око 650 Руса<sup>48</sup>, а међу споменицима се налази и Меморијални споменик у сећање на преминуле чланове персонала и кадете 1920-1944, подигнут 1985. године<sup>49</sup>. Са друге стране, покретно наслеђе је могуће сагледати на више локација: у Музеју, кроз предмете које баштини; Историјском архиву Бела Црква, проучавајући вредну грађу; Народној библиотеци и гимназији у којима се чувају делови велике библиотеке кадетског корпуса; али и колекцији породице Кастељанов која је сачувала значајно материјално наслеђе које се односи на породице Трофимов и Кастељанов, али и рад и деловање кадетског корпуса и Маријинског института. Нематеријално наслеђе у виду сведочења, препричавања, сачувано је у бројној литератури као и снимцима. Поједини предмети везани за белоцркванске „беле“ Русе чувају се и у установама ван Беле Цркве. Архив Југославије баштини албум са фотографијама из живота корпуса, који су кадети поклонили краљу Александру; Музеј Војводине у Новом Саду баштини у оквиру збирке „Руска емиграција“: дневник руске девојачке школе у Белој Цркви, школску свеску из кадетског корпуса, као и фирму лекарке Зинаиде Сербинове; Градски музеј Вршац баштини радове Петра Николајевича Кузњецова који је једно време провео радећи као професор у Белој Цркви.

Од поновног оснивања Музеја 1954. године, започето је прикупљање предмета за збирке који се односе на руску емиграцију. Највећи број предмета, међу којима су нумизмати, лични предмети појединаца, као и велики број оригиналних фотографија музеј је добио на поклон од Ђорђа Предића, медицинског радника и нарочитог русофила. Поједини предмети су откупљивани у складу са могућностима диктираним од стране тржишта, а нарочито финансијских услова. Иако данас за одређени број предмета немамо података о начину набавке, оно што дефинише тај материјал као руски је начин и место израде.

---

48 Интервју са Владимиром Кастељановим. Упор: Аноним (15. 1. 2017): Део Русије у Белој Цркви; у БЦ флеш, бр. 97, стр. 9.

49 Идеја о стварању јединственог спомен-обележја и заједничке гробнице настала је 1982. године из разлога лошег стања и запуштености парцеле на којој су сахрањивани Руси. Како се од формирања гробнице и костурнице одустало, подигнуто је спомен-обележје по решењу Владимира Тимофејевича Собољевског, „Схема В-1“. О подизању споменика види у: Живановић М. (2019): Руски гробни комплекси у Србији у 20. веку, стр. 220-223

ПЕРВЫЙ РУССКИЙ  
ВЕЛИКАГО КНЯЗЯ КОНСТАНТИНА КОНСТАНТИНОВИЧА  
КАДЕТСКИЙ КОРПУСЪ.

ЧЕТВЕРТАЯ КАДЕТСКАЯ ПАМЯТКА.

---

---

5.

Б. Адамовичъ

**ОПИСЬ МУЗЕЯ**

съ отдѣлами:

Генераль Врангель, Русскій Военный, Россійскіе  
Кадетскіе Корпуса и Военныя Училища,  
Зарубежныя Военно - Учебныя  
Организаціи.



*Л. Врангель.  
11/III - 942.  
Белая Церковь.*

БѢЛАЯ ЦЕРКОВЬ  
1933

Услови евакуације су били такви да је било неизводљиво ношење веће количине имовине. Стога су понели само онолико колико су могли. Из описа знамо да су кадети и васпитанице института у Краљевину СХС дошли најчешће једино са одећом коју су имали на себи, док су појединци успевали да понесу са собом и предмете материјалне вредности. У највећем броју случајева, прво што су понели је био накит, новац, фотографије, уметничка дела мањих димензија, али и иконе, књиге и друге меморабиле. Укупно пет уметничких слика откупљених од Марије Поршњев 1969. године сведоче о могућностима преношења вредних дела приликом евакуације.



Ана Маковска „Пред олују“ Русија, 1884.



Јефим Чепцов „Купачице“ Русија, 1918.



Јефим Чепцов „Дечаци на обали“ Русија, 1902.

Узимајући у обзир чињеницу да је део царске војске активно учествовао у процесу евакуације, није неуобичајно што се део оружја налази међу предметима који су пренети из отаџбине у нову домовину. Са друге стране, боравак козака у Краљевини Југославији указује на разлоге због којих је присутно карактеристично козачко оружје у музејским и другим збиркама.



Бодеж „Кинџал“, Русија, 19. век



Сабља „Шашка“, Русија, 18. век



Сабља, Русија, 1900. (око)



Сабља са монограмом Николе II Романова, Русија, 1900. (око)

Новац је на вероватније био први међу предметима који су паковани за пут. Проблем девалвације новца је међутим елемент који је довео до тога да се данас у музејима често срећу руски папирни новац и монете. Како су се последице Октобарске револуције у великој мери осетиле на већ ослабљеној економији, у раној бољшевичкој Русији је дошло до хиперинфлације. Оваквим монетарним колапсом у отаџбини новац је изгубио своју вредност.



Спомен – рубља поводом 300-годишњице династије Романов (1613-1913) Русија, 1913.



Новчаница, 500 рубаља, Русија, 1912.



Новчаница, 1 рубља, Русија, 1898.



Новчаница, 25 рубља, Русија, 1909.

Школски систем деловања унутар корпуса је делом могуће сагледати на основу учила, али и литературе које су користили. Музеј у Белој Цркви баштини школску свеску из Другог руског Донског Императора Алксандра III кадетског корпуса, штампану у Сарајеву за школску 1930-31. годину. Листови свеске су исписани текстом историје Донског корпуса. Сачувани уџбеници указују на образовни програм, али и изворну врсту литературе којом су се користили кадети. Како у почетку корпуси нису располагали са штампаним уџбеницима, процес сналажења је подразумевао преписивање у свеске. Тако је сачуван рукописни уџбеник са исписаним страницама Историје руске цркве. Текст је писан у форми старе ортографије, коришћене пре Револуције. Тањир са монограмом Хабаровског кадетског корпуса, свакако јесте сачувана реткост, настала у радионици М. С. Кузњецов. Предмет који се посебно истиче у оквиру збирки Музеја у Белој Цркви је Меморијална плоча генерала Врангела, дар огранка Руског општевојног савеза из Бугарске 1928. године. Ова плоча се првобитно налазила у Музеју кадетског корпуса, а на садашњу локацију је стигла без података о набавци. Плоча је данас готово једини сачувани предмет у Белој Цркви из збирке од око 3000 предмета Музеја корпуса.

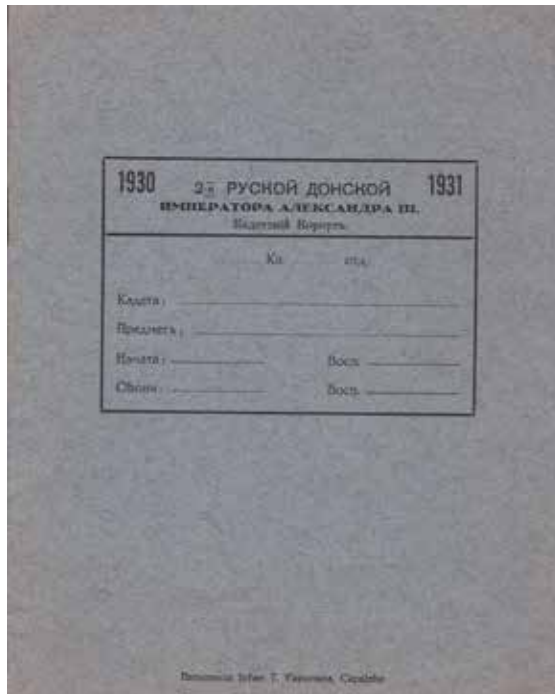


Тањир из Хабаровског кадетског корпуса, Русија, 1915.

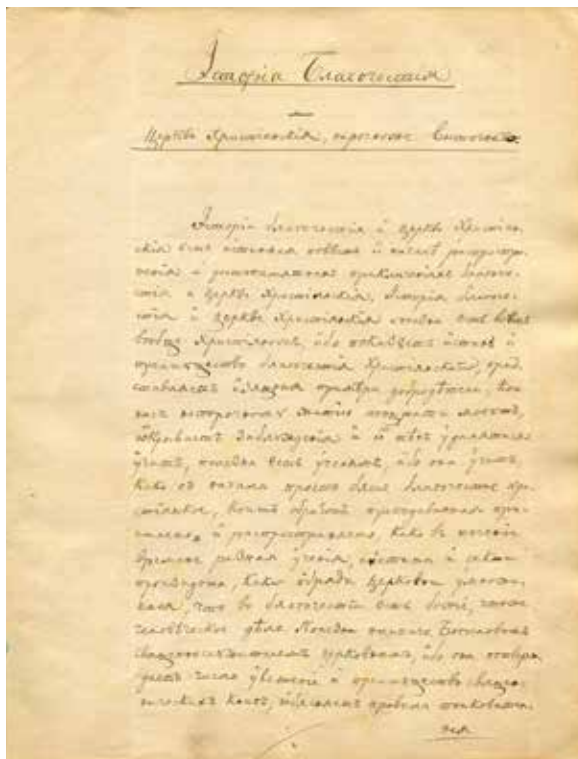




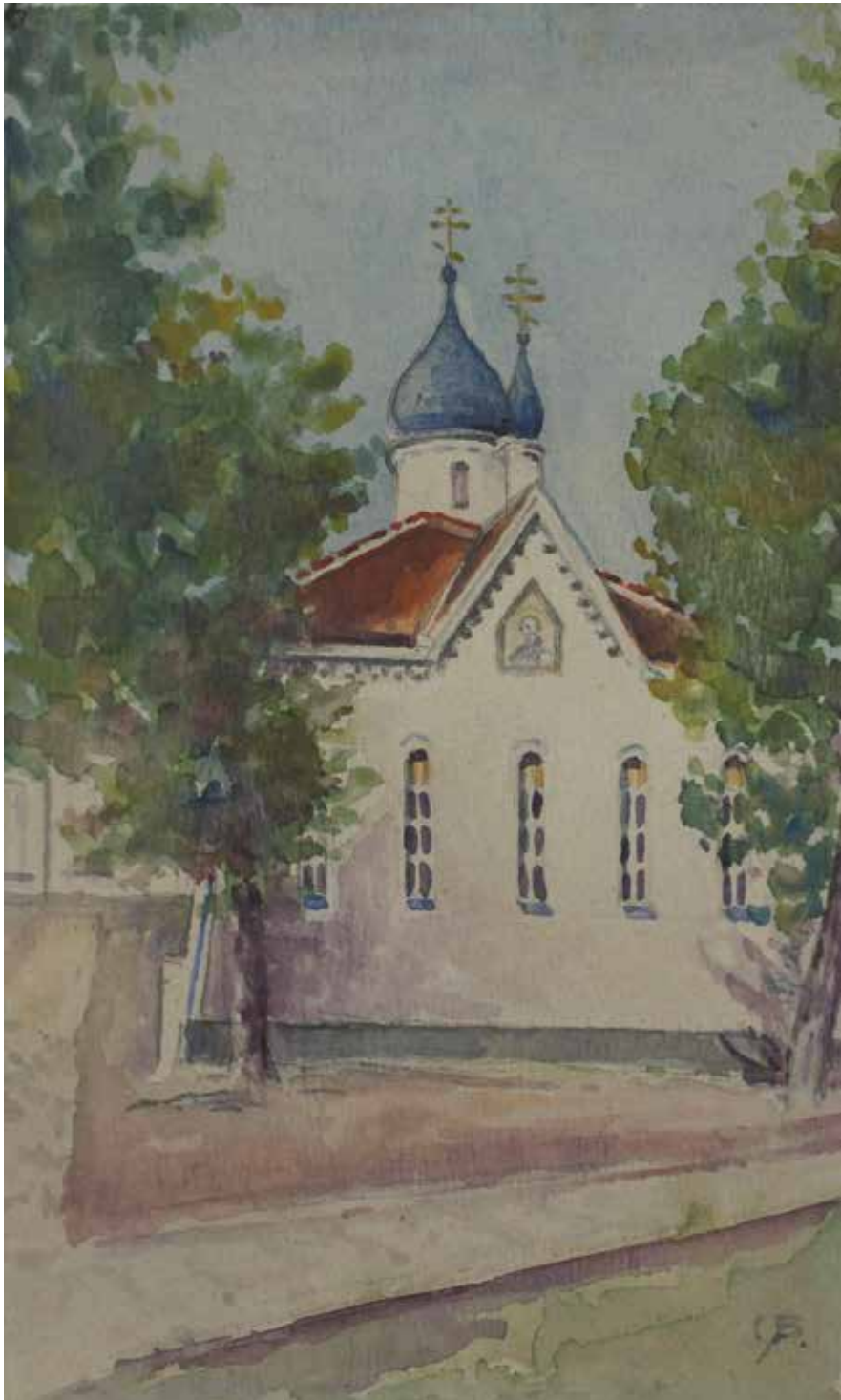
Меморијална плоча генералу Петру Николајевичу Врангелу, Бугарска, 1928.



Школска свеска из кадетског корпуса, Сарајево, 1930



Прва страница уџбеника из кадетског корпуса, Русија, 1918 (пре)



Николај Богољубов „Руска црква у Белој Цркви“ Бела Црква, 1932/39

Најдиректнији сачувани визуелни идентитет кадета осликавају две кадетске блузе, сачуване у историјској збирци Музеја у Белој Цркви. Блуза са еполетама Сибирског кадетског корпуса је сашивена 1914. године од зелене чоје са месинганим дугмадима на којима је руски царски грб. Блуза сашивена од плаве чоје (без еполета) настала је 1913. године. На делу поставе сачуван је натпис на руском језику, исписан црним мастилом, а на основу кога сазнајемо да је блуза припадавала кадету Кривошеј Георгій Константинович.



Кадетска блуза, Русија, 1913.



Кадетска блуза из Сибирског кадетског корпуса, Русија, 1914.

Архијерејски синод Руске заграничне цркве је повремено издавао грамате у знак посебне захвалности. Личности које су добијале ове дипломе оставиле су значајан траг у руској заједници. Грамата која се чува у збирци Музеја у Белој Цркви додељена је Петру Николајевичу Мецецову у знак захвалности на ангажовању у уређењу капеле Св. Александра Невског при Харковском девојачком институту.



Грамата Архиепископског синода руске заграничне цркве додељена Петру Николајевичу Мецецову, Сремски Карловци, 26.6.1930.

Фотографије имају вредност меморабилуја - сећања, националне, породичне, али и личне историје. У албумима са фотографијама руске војске у егзилу, као и албумима у којима су портрети високих чланова династије исказана је политичко-пропагандна улога фотографије као широко доступног средства комуникације. Овакав вид издаваштва је често коришћен у сврху прикупљања потребних средстава за помоћ угроженима. Са друге стране, фотографије из породичних албума, као и фотографије које су урамљене стајале на зидовима кућа потомака у знак сећања на претке имају вредност породичног наслеђа и личне припадности заједници.



Графика „Пресветла династија Карађорђевића“, Београд

Лични предмети појединаца пружају општу слику о идентитету заједнице и прилика које осликавају свакодневни живот, али и увид у јединствени систем вредности за појединца. На примеру личних предмета Антонине Аненко, које музеј баштини, створен је увид у свакодневно окружење појединца. Антонина је након ослобођења била прва главна медицинска сестра Болнице за плућне болести у Белој Цркви и веома активна у раду Управног одбора болнице.



Фотографија руских официра у Галицији, 1915 (око); Лекарска тобра Антонине Аненко, Седефни крст који је припадао Антонини Аненко





Фотографија руских официра и милосрдних сестара у Галицији, 1915 (око); Шприц у дрвеној кутији, дугмад за манжетне, значка црвеног крста и цвикери у футроли који су припадали Антонини Аненко

Владимир Александров (Кладово, 1926 – Добрица, 2003) је завршио кадетски корпус у Белој Цркви и две године Економског факултета. Радио је као управник Културног центра у Добрици код Панчева. Сликарством се бавио од најранијих дана, излагао је на бројним колективним изложбама. Спада у ред најталентованијих самоуких уметника, минуциозно нејчешће сликајући пејзаже, портрете и мртве природе. Веома је цењен сликар међу потомцима руских емиграната у Војводини. По наруџбини Ђорђа Предића 1990. године (што знамо на основу сачуване кореспонденције сликара са наручиоцем, Архива музеја) насликао је Цркву Св. Јована Богослова, а на основу предлошка акварела Николаја Богољубова.



Владимир Александров „Руска црква у Белој Цркви“ Добрица, 1990.



Владимир Александров  
„Портрет краља Александра Карађорђевића“ Добрица, 1990 (око).

Активно учествујући у свим сферама послератног живота у Белој Цркви, не може се занемарити присуство и евидентан траг Руса. Петар Кубичела је током свог професорског рада у белоцркванској гимназији направио серију цртежа људи који су радили у овој установи, али и људи који су на уметника оставили неки специфичан утисак. Портрете појединих личности се могу повезати са контекстом руске емиграције. Никола Седлецки је предавао хемију у гимназији, Виктор Гнатенко је предавао историју у белоцркваским школама, Добрица Ментјуков је активно учествовао у раду локалног аматерског позоришта, Владимир Савченко је дуго низ година радио на пословима грађевинског инжењера у гигантској фирми Стандард-бетон, Ана Висковски је предавала математику у гимназији.



Петар Кубичела „Портрет Николе Седлецоког“ Бела Црква, 1951.



Петар Кубичела „Портрет Добрице Ментјукова с леђа“ Бела Црква, 1960. (око)



Петар Кубичела „Портрет Виктора Гнатенка“ Бела Црква, 1960. (око)

Приликом званичних посета, делегације из Русије су доносиле пригодне поклоне граду. У локалним новинама је испраћена примопредаја слике „Анђео чувар“, 2009. године, коју је директорка Фондације „Алексеј Јордан“, уручила тадашњем председнику општине Бела Црква. Овакви званични поклони граду представљају симболичан гест поштовања града који је одиграо значајну улогу у историји једног народа. Данас се ти поклони чувају у музејским збиркама и на тај начин, трајним чувањем и категорисањем културним добром, постају део историје уважавања и поштовања.



Генадиј Михаилович Пицко „Анђео чувар“ Гродно, Белорусија, 2009.

Осим наведених предмета, музеј чува у оквиру своје библиотеке књиге на којима се налазе печати библиотека руских интитуција у Белој Цркви, поједине бројеве руске периодике, као и литературу која се бави питањем руске емиграције. У својој архиви, музеј чува материјал који појашњава, тумачи или документује поједине сегменте везане за саме музеалије, али и дешавања у Белој Цркви.

## РЕЗИМЕ

Свеобухватном изложбом материјала који се чува у збиркама Музеја у Белој Цркви, а који се директно односи на руску емиграцију, указује се на значајан сегмент у животу и развоју Беле Цркве током двадесетог и почетком двадесет првог века. Руска емиграција није оставила једино траг у визуелном и естетском смислу на град, већ је створила и јединствен духовно-политички простор. Утрла је пут развоју сарадње, очувању сећања и другачијем аспекту идентитета вароши. Српска православна духовност продубљена је руском емпатијом, аустроугарско архитектонско наслеђе обogaћено је луковичастом куполом, чешки идентитет је добио словенског саборца, а Бела Црква као град, богатију слику етничке структуре. Изабрани предмети осликавају живот свакодневице, патњу једног дела народа и очување његовог идентитета. Стицајем различитих околности, музеј је прибавио бројне предмете који осликавају живот, простор и деловање Руске заједнице на белоцркванску средину. Како су ови предмети у највећем периоду свога бораква у згради музеја везани за простор депоа, њихово излагање и мешај у културно-историјски контекст је јединствена прилика за ново сагледавање старе теме.

Почетком двадесетих година двадесетог века у Белу Цркву се насељава око 2500 руских избеглица, међу којима је највећи део средњошколске популације, кадета Кримског кадетског корпуса и васпитаница Маријинског донског девојачког института. Структура одраслих новопристиглих становника је разнолика, а у великој мери су је чинили професори, наставници, сарадници, управа и персонал средњих стручних школа које су смештене у додељеним војним објектима. Руси су у Белој Цркви изградили своје образовне и верске установе, али и институције социјалне заштите. Међуратни период је након решавања егзистенцијалних питања постао време стабилног живота заједнице, а чија је стабилност прекинута Другим светским ратом и у великој мери окончана доласком црвеноармејских трупа. Послератно доба се може окарактерисати као време стагнације развоја заједнице, док је 21. век обележен сећањем и поновним успостављањем традиција.

## РЕЗЮМЕ

Обширная выставка материалов, хранящихся в собраниях Музея в Белой Цркве, которая имеет прямое отношение к русской эмиграции, указывает на значительный отрезок жизни и развития Белой Црквы в двадцатом и начале двадцать первого веков. Русская эмиграция не только оставила след в визуальном и эстетическом смысле города, но и создала уникальное духовное и политическое пространство. Это открыло путь для развития сотрудничества, сохранения воспоминаний и другого аспекта самобытности города. Сербская православная духовность была углублена русским сочувствием, австро-венгерское архитектурное наследие обогатилось выпуклым куполом, чешская идентичность была передана славянскому товарищу, а Бела Црква как город, получила более богатую картину этнической структуры. Выбранные объекты изображают повседневную жизнь, страдания части людей и сохранение своей индивидуальности. В силу различных обстоятельств, в музей поступило множество предметов, изображающих жизнь, пространство и деятельность русской общины в среде Белой Црквы. Поскольку эти объекты связаны с пространством депо в течение наибольшего периода их пребывания в здании музея, их выставка и смешивание в культурно-историческом контексте - уникальная возможность для нового понимания старой темы.

В начале двадцатых годов двадцатого века в Белой Цркве обосновалось около 2500 русских беженцев, среди которых была большая часть старшеклассников, курсанты Крымского кадетского корпуса и студентки Мариинского Донского женского института. Состав взрослых вновь прибывших жителей разнообразен и в основном состоит из профессоров, учителей, младших сотрудников, руководителей и сотрудников средних профессиональных учебных заведений, размещенных на закрепленных за ними военных объектах. Русские построили свои образовательные и религиозные учреждения в г. Бела Црква, но и учреждения социальной защиты. После решения экзистенциальных вопросов межвоенный период стал временем стабильной жизни для общества, стабильность которого была прервана Второй мировой войной и в значительной степени закончилась с приходом войск Красной Армии. Послевоенную эпоху можно охарактеризовать как время застоя в развитии сообщества, в то время как 21 век отмечен памятью и восстановлением традиций.



## SUMMARY

The Museum of Bela Crkva has recently mounted all its items related to Bela Crkva's Russian émigré community in a comprehensive exhibition – one that tellingly illustrates the town's life and development throughout the 20th and into the 21st century. The Russian legacy is not only evident in the aesthetics of Bela Crkva's architecture and town planning – it has also yielded novel politics and spirituality. Moreover, it has meant paving the way for a culture of cooperation, historical awareness and versatile identity. As a consequence, the Serbian Orthodox spirituality has incorporated the Russian sense of empathy, the Austro-Hungarian architecture has boasted the onion dome, the Czechs of Bela Crkva have got their Slavic comrade community, making Bela Crkva a multiethnic town. The objects on display are evidence of émigré everyday life, of their suffering and of the struggle to preserve their identity. By virtue of different circumstances, the museum has come to house many objects portraying and positioning the impact of the Russian community on Bela Crkva. However, most of their time in the museum these items were placed in the museum depot. Thus, their exhibition is an opportunity to re-contextualize them historically and culturally.

In the early 1920s, some 2500 Russian refugees settled in Bela Crkva – a population mostly comprising secondary school students, cadets of the Crimean Cadet Corps and pupils of the Donskoy Mariinsky Institute for girls. The adult immigrants held different professions and were of varied descent – however, they were primarily lecturers, teachers, associates, management and staff of secondary vocational schools that were now reinstated in Serbian military facilities. The Russian community in Bela Crkva built anew its educational and religious institutions, but also those of social welfare. Once their sustenance was secured, the interwar period brought stability to Bela Crkva's Russian community. The Second World War undermined this stability, while the Red Army troops finally put an end to it. In the postwar period the community no longer thrived. However, the 21st century is seeing considerable and joint efforts to rekindle memory and maintain the white émigré tradition in Bela Crkva.

## КАТАЛОГ

### ИЗ ОТАЏБИНЕ

1. Јефим Чепцов  
„Купачице“  
Русија, 1918.  
Уље на лесониту  
Инв. бр. 55-Л  
Откуп од Марије Поршњев, Бела Црква, 1969.
2. Јефим Чепцов  
„Дечаџи на обали“  
Русија, 1902.  
Уље на лесониту  
Инв. бр. 65-Л  
Откуп од Марије Поршњев, Бела Црква, 1969.
3. Ана Маковска  
„Пред олују“  
Русија, 1884.  
Уље на платну  
Инв. бр. 57-Л  
Откуп од Марије Поршњев, Бела Црква, 1969.
4. С. Бергф (?)  
„Краве на појилу“  
19. век  
Уље на дасци  
Инв. бр. 58-Л  
Откуп од Марије Поршњев, Бела Црква, 1969.
5. С. Бергф (?)  
„Овце на испашаи“  
19. век  
Уље на дасци  
Инв. бр. 59-Л  
Откуп од Марије Поршњев, Бела Црква, 1969.
6. Бодеж „Кинџал“  
Русија, 19. век  
Челик, слоновача, дрво, кожа, сребро  
Инв. бр. 26-И  
Затечено у музеју, без података о набавци
7. Бодеж „козачки“  
Русија, 19. век  
Челик, дрво, месинг  
Инв. бр. 42-И  
Затечено у музеју, без података о набавци
8. Сабља „Шашка“  
Русија, 18. век  
Челик, дрво, сребро  
Инв. бр. 18-И  
Откуп од Бенеш Мацела из Беле Цркве, 1960.
9. Сабља „Шашка“  
Русија, 18. век  
Челик, дрво, кожа, месинг  
Инв. бр. 18-И  
Откуп од Бенеш Мацела из Беле Цркве, 1960.
10. Сабља са монограмом Николе II Романова  
Русија, 1900. (око)  
Челик, дрво, месинг  
Инв. бр. 24-И  
Откуп са Отпада у Белој Цркви, 1959.
11. Сабља  
Русија, 1900. (око)  
Челик, дрво, кожа, месинг  
Инв. бр. 36-И  
Откуп од Бенеш Мацела из Беле Цркве, 1961.
12. Делови катане  
Јапан, 1900. (око)  
Кост, месинг  
Инв. бр. 120-И  
Поклон, 1967. (у инвентару је забележено да је предмет стигао у Белу Цркву посредством руске емиграције, 1920.)
13. Новчаница, 100 рубаља  
Русија, 1910.  
Инв. бр. 524-ГКУ  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.

14. Новчаница, 500 рубаља  
Русија, 1912.  
Инв. бр. 525-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
15. Новчаница, 1 рубаља  
Русија, 1898.  
Инв. бр. 526-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
16. Новчаница, 5 рубаља  
Русија, 1909.  
Инв. бр. 527-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
17. Новчаница, 25 рубаља  
Русија, 1909.  
Инв. бр. 528-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
18. Новчаница, 500 рубаља  
Русија, 1920.  
Инв. бр. 529-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
19. Новчаница, 1000 рубаља  
Русија, 1917.  
Инв. бр. 530-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
20. Новчаница, 5 рубаља  
Русија, 1918.  
Инв. бр. 531-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
21. Монета, 1 рубаља  
Русија, 1813.  
Сребро  
Инв. бр. 532-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
22. Спомен-рубаља поводом  
300-годишњице династије Романов  
(1613-1913)  
Русија, 1913.  
Сребро  
Инв бр. 533-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007. године
23. Монета, 1 рубаља  
Русија, 1883.  
Сребро  
Инв. бр. 534-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
24. Монета, 1 рубаља  
Русија, 1897.  
Сребро  
Инв. бр. 535-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
25. Монета «сребрњак»  
Русија, 1854.  
Сребро  
Инв. бр. 536-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
26. Монета «сребрњак»  
Русија, 1855.  
Сребро  
Инв. бр. 537-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
27. Монета, 25 копејки  
Русија, 1896.  
Сребро  
Инв. бр. 538-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
28. Монета, 50 копејки  
Русија, 1912.  
Сребро  
Инв. бр. 539-ГКУ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.

29. Монета, 20 копејки  
 Русија, 1914.  
 Сребро  
 Инв. бр. 540-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
30. Монета, 20 копејки  
 Русија, 1915.  
 Сребро  
 Инв. бр. 541-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
31. Монета, 10 копејки  
 Русија, 1907.  
 Сребро  
 Инв. бр. 542-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
32. Монета, 10 копејки  
 Русија, 1913.  
 Сребро  
 Инв. бр. 543-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
33. Монета, 10 копејки  
 Русија, 1915.  
 Сребро  
 Инв. бр. 544-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
34. Монета, 5 копејки  
 Русија, 1838.  
 Бакар  
 Инв. бр. 545-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
35. Монета, 2 копејке  
 Русија, 1903.  
 Бакар  
 Инв. бр. 546-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
36. Монета, 1 копејка  
 Русија, 1903.  
 Бакар  
 Инв. бр. 547-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
37. Монета, 1 копејка  
 Русија, 1910.  
 Бакар  
 Инв. бр. 548-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
38. Монета, 3 копејке  
 Русија, 1908.  
 Бакар  
 Инв. бр. 549-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
39. Монета, 1/2 копејке  
 Русија, 1912.  
 Бакар  
 Инв. бр. 550-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.
40. Монета, 5 копејки  
 Русија, 1870.  
 Бакар  
 Инв. бр. 551-ГКУ  
 Поклон Ћорђа Предића из Беле  
 Цркве, 2007.

## ЖИВОТ У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

41. Кадетска блуза  
 (припадала кадету Георгиј  
 Константиновичу Кривошеј)  
 Русија, 1913.  
 Тамноплава чоја, памук, месингана  
 дугмад, шивење  
 Инв. бр. 86-И  
 Поклон Амаатерског позоришта у  
 Белој Цркви, 1965.

42. Кадетска блуза Сибирског кадетског корпуса  
Русија, 1914.  
Тамнозелена чоја, памук, месингана дугмад, шивење  
Инв. бр. 87-И  
Поклон Аматерског позоришта у Белој Цркви, 1965.
43. Школска свеска из Донског кадетског корпуса  
Сарајево, 1930.  
Папир, штампа, писано мастилом  
Инв. бр. 106-И  
Затечено у музеју, без података о набавци
44. Уџбеник из кадетског корпуса  
Русија (?), 1918. (пре)  
Папир, писано мастилом  
Инв. бр. 180-И  
Затечено у музеју, без података о набавци
45. Тањир са монограмом Хабаровског кадетског корпуса  
(припадало породици Аненко)  
Русија, радоница М. С. Кузњецов, 1915.  
Порцелан  
Инв. бр. 105-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
46. Меморијална плоча генерала Врангела  
(првобитно се налазила у Музеју кадетског корпуса)  
Бугарска, 1928.  
Мермер (кара), бронза, дрво  
Инв. бр. 58-И  
Затечено у музеју, без података о набавци
47. Николај Бобољубов  
„Црква Јована Богослова у Белој Цркви“  
Бела Црква, 1932/39.  
Акварел на папиру  
Инв. бр. 100-Л  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
48. Књига „Крымскій кадетскій корпус“  
Бела Црква, 1929.  
Инв. бр. 113-БИБ  
Затечено у музеју, без података о набавци
49. Четири књиге у једном повезу  
Первый сборник  
«Константиновскаго Литературнаго Кружка», Сараево, 1924.  
Кадетская памятка 1920-1925,  
Сараево, 1925.  
Новая кадетская памятка 1925-1929,  
Сараево, 1929.  
Третья Кадетская Памятка, Бълая Церковь, 1930.  
Инв. бр. 178-БИБ  
Затечено у музеју, без података о набавци
50. Две књиге у једном повезу  
Б. Адамовичь „Опись музея“, Бълая Церковь, 1933.  
Пятая Кадетская Памятка, Бълая Церковь, 1937.  
Инв. бр. 112-БИБ  
Затечено у музеју, без података о набавци
51. М. Ю. Лермонтов „Герой нашего времени“  
Книгоиздательство „Школа“, Варшава  
(печат библиотеке Кримског кадетског корпуса, No 10506)  
Инв. бр. 1574-БИБ  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
52. Јеремија Живановић (УР) „Примери нове књижевности“  
Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1923.  
(печат Класне библиотеке кадетског корпуса, 54-II)  
Инв. бр. 205-БИБ  
Затечено у музеју, без података о набавци

53. Грамата архијерејског синода Руске заграничне цркве (издата Петру Николајевичу Мезенцову) Сремски Карловци, 26. 6. 1930. године Папир, штампа, писано мастилом, воштани печат Инв. бр. 97-И Поклон Озрена М. Радосављевића из Цркве, 2014.
54. Ливница А. Нешић (према бисти Петра Самонова) Биста Светозара Милетића Бечеј, 20. век (прва половина) Гипс, патинирано Инв. бр. 72-Л Затечено у музеју, без података о набавци
55. Священныя книги Ветхаго и Новаго завѣта Берлин, 1926. (печат Православног-Мисионарског заграничног руског друштва при храму Св. Јована Богослова у Белој Цркви) Инв. бр. 161-БИБ Затечено у музеју, без података о набавци
56. Karl Kraepelin "Exkursionsflora für nord und Mitteleutschland" Leipzig, 1917. (печати Библиотеке Маријинског донског девојачког института, No 5239, и печатом Библиотеке Руско-српске девојачке гимназије у Великој Кикинди) Инв. бр. 473-БИБ Затечено у музеју, без података о набавци
57. М. Бруненекъ „Сборникъ нѣмецкихъ стихотвореній“ Рига/Киев, 1911. (печат Библиотеке Маријинског донског девојачког института, No 3472) Инв. бр. 941-БИБ Затечено у музеју, без података о набавци
58. Chrestomathie litterair: Morceaux de lecture Петроградъ, 1916. (пачати Библиотеке Маријинског донског девојачког института No 5886; печат Библиотеке Харковског института) Инв. бр. 942-БИБ Затечено у музеју, без података о набавци
59. Emil Berdau "Dewets Schicksal" Leipzig, 1901. (печат Библиотеке Маријинског Донског девојачког института, No 6718) Инв. бр. 2984-БИБ Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
60. R. G. France "Natur Zeitschrift der Deutschen Naturwissenschaftlichen Gesellschaft herausgegeben" Leipzig, 1911. (пачати Библиотеке Маријинског донског девојачког института No 5774; печат Библиотеке Харковског института No w20) Инв. бр. 245-БИБ Затечено у музеју, без података о набавци
61. Prof. Dr Bastian Schmid und Dr Curt Sheling "Halbmonatsschrift für alle Naturfreunde" Leipzig, 1914. (пачати Библиотеке Маријинског донског девојачког института No 5774; печат Библиотеке Харковског института No w23) Инв. бр. 3017-БИБ Поклон Георга Џукића из Београда, 2020.
62. Извештај за школску 939/40 годину Руски девојачки институт императрице Марије Феодоровне у Белој Цркви Бела Црква, 1940. Инв. бр. 198-БИБ Затечено у музеју, без података о набавци

63. Новине „Новое Время“  
Београд, 8. 10. 1929.  
Инв. бр. 339-БИБ  
Затечено у музеју, без података о набавци
64. Новине „Голосъ Върноподданнаго“  
Београд, 10. 4. 1927.  
Инв. бр. 338-БИБ  
Затечено у музеју, без података о набавци
65. Филателистички часопис „Россика“  
Број 10, Бела Црква, 1932.  
Инв. бр. 41-БИБ (БС)  
Поклон Богдана Станојева из Новог Сада, 2002.
66. Филателистички часопис „Россика“  
Број 41, Бела Црква, новембар 1940.  
Инв. бр. 42-БИБ (БС)  
Поклон Богдана Станојева из Новог Сада, 2002.
67. Албум фотографија руске војске у егзилу „L'Armée Russe en Exil“  
(припадало Нини Висковској)  
Нелс, Брисел, 1926.  
Инв. бр. 146-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
68. Албум фотографија руске војске на путу кроз Балкан „L'Armée Russe au Travail dans les Balkans“  
(припадало Али Аненко)  
Нелс, Брисел, 1923.  
Инв. бр. 147-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
69. Албум владарских портрета  
Штампан ради прикупљања прилога за сирочад нижих чиновна војске и морнарице  
1918. (после)  
Инв. бр. 166-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
70. Графика : Пресветла династија Карађорђевића  
Издање Београдског одбора Савеза руских ратних инвалида  
Инв. бр. СМ-И  
Затечено у музеју, без података о набавци
71. Сахрана Генерала Врангела (серија од 5 фотографија)  
Београд, 1929.  
Инв. бр. СМ-Ф  
Затечено у музеју, без података о набавци
72. Фотографија: Руски кадети у Белој Цркви на спроводу  
Бела Црква, 1922/44.  
Инв. бр. 150-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
73. Фотографија: Југословенски соколи и Руси приликом ношења бадњака  
Бела Црква, 6. 1. 1928.  
Инв. бр. 158-Ф  
Поклон Ђорђа Предића, 2007
74. Фотографија: Борис Викторович Адамович на сахрани српског официра  
Бела Црква, 1929/35.  
Инв. бр. 159-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
75. Фотографија: Прослава у кадетском корпусу  
(на фотографији су др Путник, директорка Маријинског донског девојачког института, Борис Викторович Адамович и председник суда, др Ковач)  
Бела Црква, 1929/35.  
Инв. бр. 160-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.

## ЛИЧНИ ПРЕДМЕТИ ПОРОДИЦЕ АНЕНКО

76. Фотографија: Група руских официра у Галицији  
Галиција, 1915. (око)  
Инв. бр. 155-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
77. Фотографија: Руски официри у Галицији  
Галиција 1915. (око)  
Инв. бр. 156-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
78. Фотографија: Руски официри и милосрдне сестре на фронту у Галицији  
Антонина Аненко (прва здесна),  
Митрофан Димитријевич Аненко (трећи слева, други ред)  
Галиција, 1915. (око)  
инв. бр. 152-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
79. Фотографија: Руски официри у Галицији  
Митрофан Димитријевич Аненко (седи први здесна)  
Галиција, 1915.  
Инв. бр. 153-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
80. Фотографија таблоа: Управни одбор Болнице за плућне болести Бела Црква  
Бела Црква, 1957/58.  
Инв. бр. 157-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
81. Фотографија: Ала Аненко, Катарина Дуњић и Ксенија Аненко  
Бела Црква,  
Инв. бр. 154-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
82. Фотографија: Артиљеријски пуковник руске царске војске (неидентификовани пријатељ породице Аненко)  
1914/18. (?)  
Инв. бр. 163-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
83. Фотографија: Пуковник руске царске војске (неидентификовани пријатељ породице Аненко)  
1914/18. (?)  
Инв. бр. 164-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
84. Фотографија: Пуковник руске царске војске (неидентификовани пријатељ породице Аненко)  
1914/18. (?)  
Инв. бр. 165-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
85. Фотографија двојице руских авијатичара  
Русија, 1914/18.  
Инв. бр. 151-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
86. Лекарска торба  
20. век  
Кожа, метал  
Инв. бр. 205-И  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
87. Шприц у дрвеној кутији  
Будимпешта, 20. век (почетак)  
Сребро, стакло, дрво, плиш  
Инв. бр. 208-И  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.



88. Значка црвеног крста  
1915. (око)  
Месинг, емајл  
Инв. бр. 201-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
89. Значка Црвеног крста  
1915. (око)  
Месинг, емајл  
Инв. бр. 202-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
90. Значка Александра Невског  
20. век (половина)  
Метал  
Инв. бр. 203-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
91. Цвикери са металном футролом  
20. век (почетак)  
Стакло, злато, метал  
Инв. бр. 195-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
92. Цвикери у футроли  
Оптичарска радња Стеван  
Јаковљевић,  
Београд, 20. век (међуратни период)  
Стакло, злато, кожа, картон  
Инв. бр. 196-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
93. Цвикери  
Оптичарска радња «The Franco  
America»  
Карлсбад, Немачка, 20. век (почетак)  
Стакло, злато, кожа  
Инв. бр. 197-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
94. Наочаре  
20. век (почетак)  
Стакло, злато, кожа  
Инв. бр. 198-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
95. Наочаре  
Оптичарска радња «A. Moszczyński»  
Млава, Пољска, 20. век (почетак)  
Стакло, сребро, кожа, картон  
Инв. бр. 199-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
96. Нож за сечење хартије  
20. век (почетак)  
Месинг, слоновача  
Инв. бр. 200-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
97. Дугмад за манжетне  
20. век (почетак)  
Метал  
Инв. бр. 193-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
98. Дугмад за манжетне  
20. век (почетак)  
Месинг, седеф  
Инв. бр. 194-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
99. Привезак у облику руског крста  
20. век (почетак)  
Седеф  
Инв. бр. 204-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
100. Кашике  
Немачка, Clarfeld & Springmeyer, 20.  
век (средина)  
Посребрен метал  
Инв. бр. 32-П  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.
101. Чаша са металним држачем  
Москва, 1969.  
Метал, стакло  
Инв. бр. 33-П  
Поклон Ђорђа Предића из Беле  
Цркве, 2007.

102. Кутлача  
Немачка,  
Метал  
Инв бр. СМ-Е  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
103. Столица са наслонима за руке  
Југославија (Славонија), 20. век  
(средина)  
Дрво  
Инв бр. 34-П  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
104. Радио-апарат марке „Филипс“  
Дрво, метал  
Инв бр. СМ-Т  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
105. Стона лампа  
(ручни рад Ђорђа Лукинског из Беле Цркве)  
Метал  
Инв бр. СМ-Т  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
106. Непознати аутор  
„Дечак и девојчица“  
20. век (прва половина)  
Акварел на папиру  
Инв. бр. СМ-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
107. Разгледница Староконстантинова, послата Митофану Аненку 1924. у Нашице  
Русија, 1924.  
Инв. бр. СМ-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
108. Фотографија – дописница: Црква Јована Богослова у Белој Цркви (на полеђини је писмо Антонини Аненко од непотписаног пошиљаоца (10. 10. 1952) Бела Црква, 1932/41.  
Инв. бр. 310-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
109. Серија (3) дописница са мотивима униформи родова руских царских пукова  
Београд,  
Инв. бр. СМ-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
110. Мени са прославе пуковског празника  
Југославија, 29. 6. 1931.  
Инв. бр. СМ-И  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
111. Фотографија (штампани исечак) краља Александра  
Фотографија је стајала на зиду у кући породице Аненко до почетка 90-их година  
Инв. Бр. СМ-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
112. Урамљена репродукција из књиге са портретом цара Николе II Романова  
Русија, 20. век (почетак)  
(припадала је породици Аненко)  
Инв бр. СМ-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
113. Фотографија краља Александра (репродукцију је урамио непознати Рус у Белој Цркви, који је продавао на сличан начин урамљене фотографије, како би се издржавао)  
Инв бр. СМ-Ф  
Поклон Ђорђа Предића из Беле Цркве, 2007.

## ЛИЧНИ ПРЕДМЕТИ

114. Урамљена дописна карта на којој је царица Александра са ћеркама (дописна карта је припадала свештенику Корејцком)  
Инв бр. СМ-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
115. Фотографија краља Александра (дописница)  
(припадала је свештенику Корејцком)  
Инв бр. СМ-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
116. Репродукција из књиге са портретом цара Николе II Романова  
Русија, 20. век (почетак)  
(припадала је Нини Висковски)  
Инв бр. СМ-Ф  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
117. Чешаљ са футролом  
Русија, 20. век (почетак)  
(припадао је Нини Висковски)  
Инв. бр. СМ-И  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.

## СЛИКЕ ВЛАДИМИРА АЛЕКСАНДРОВА

118. Владимир Александров  
„Црква Јована Богослова у Белој Цркви“  
(слика је настала по предлошку акварела Н. Богољубов, инв. бр. 100)  
Добрица, 1990.  
Уље на платну  
Инв. бр. 101-Л  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007

119. Владимир Александров  
„Александар Карађорђевић“  
Добрица, 1990. (око)  
Уље на платну  
Инв. бр. 102-Л  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.
120. Владимир Александров  
„Наполеон Бонапарта“  
Добрица, 1995.  
Уље на платну  
Инв. бр. 103-Л  
Поклон Ћорђа Предића из Беле Цркве, 2007.

## ЦРТЕЖИ ПЕТРА КУБИЧЕЛЕ

121. Петар Кубичела  
„Портрет Николе Седлецког - Максе“  
Бела Црква, 1951.  
Оловка на папиру  
Инв. бр. 193-Л  
Поклон Надежде Кубичеле из Новог Сада, 2017.
122. Петар Кубичела  
„Портрет Виктора Гнатенка“  
Бела Црква, 1960. (око)  
Оловка на папиру  
Инв. бр. 204-Л  
Поклон Надежде Кубичеле из Новог Сада, 2017.

123. Петар Кубичела  
„Портрет с леђа Добрице Ментјукова“  
Бела Црква, 1960. (око)  
Оловка на папиру  
Инв. бр. 206-Л  
Поклон Надежде Кубичеле из Новог Сада, 2017.

124. Петар Кубичела  
„Портрет Владимира Савченка“  
Бела Црква, 1960. (око)  
Оловка на папиру  
Инв. бр. 211-Л  
Поклон Надежде Кубичеле из  
Новог Сада, 2017.

125. Петар Кубичела  
„Портрет Ане Висковски“  
Бела Црква, 1950.  
Оловка на папиру  
Инв. бр. 192-Л  
Поклон Надежде Кубичеле из  
Новог Сада, 2017.

126. Петар Кубичела  
„Портрет Лене Румјанцев“  
Бела Црква, 1950. (око)  
Оловка на папиру  
Инв. бр. 207-Л  
Поклон Надежде Кубичеле из  
Новог Сада, 2017.

#### ЗВАНИЧНИ ПОКЛОНИ ГРАДУ

127. Генедиј Михаилович Пицко  
„Анђео чувар - Ангел-хранитель“  
Гродно, Белорусија, 2009.  
Уље на платну  
Инв. бр. 310-Л  
Поклон Општине Бела Црква, 2020.

## ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Новине:

- БЦ флеш
- Дневник
- Политика

Електронски извори:

- infobc.rs
- ruskasoba.org
- kadet.ru

Литература:

- Арсењев Алексеј; Козаци у Краљевини Југославији; у: Зборник Матице српске за историју, бр. 69-70; Матица српска, Нови Сад; 2004.; стр. 137-157
- Арсењев Алексеј; Самовари у равници: Руска емиграција у Војводини; Змај д.о.о., Уметничка радионица Завештање, Нови Сад, 2011.
- Барковец Ольга; Честь родного погона: История кадетских корпусов в России XVIII-XXI века; ArtAvis; Москва; 2018.
- Вокоун Игор; Сlike вароши; Народна библиотека; Бела Црква; 2017.
- Вокоун Игор; Излагање предмета из Музеја у Белој Цркви на изложби Часне еполете. Историја руских кадетских корпуса од XVIII до XXI века у Москви; у: Гласник музеја Баната, бр. 20; Народни музеј Панчево; 2018.; стр. 213-217
- Вокоун Игор, Иштванић Живан; 140 година Музеја у Белој Цркви: Прилози и грађа; Народна библиотека; Бела Црква; 2019.
- Гава Радмила (УР.); Апостол љубави II 1932-2002; Бела Црква
- Група аутора; Кадетские корпуса за рубезом 1920-1945; Изд. Объединения Кадет Российских Зарубежных Кадетских корпусов, 1970.
- Гурковский В.А.; Российские кадетские корпуса за рубезом; Белый Берег; Москва; 2009.
- Dimić Ljubodrag; Ruska emigracija u kulturnom životu грађанске Југославије; у: Istorija 20. veka; Institut za savremenu istoriju; Beograd; str. 7-38
- Ђорђевић Љубиша; Бела Црква: мој гарнизон; Аутомобилски наставни центар; Бела Црква; 2003.
- Живановић Милана В.; Руски гробни комплекси у Србији у 20. веку (рукопис докторске дисертације одбрањене на Филозофском факултету Београду), 2019.
- Ištvanic Živan; Грађанска позоришта у Белој Цркви 1945-2004; DD Belo leto, Bela Crkva, 2004.
- Ištvanic Živan, Fišer Edit; Specijalna bolnica za plućne bolesti u Белој Цркви; Specijalna bolnica za plućne bolesti; Bela Crkva; 2008.
- Ištvanic Živan; Nepoznati policijski izveštaj o ruskoj emigraciji u Белој Цркви iz 1922. godine; у: Belocrkvanika: istorijski časopis br: 1-2; Bela Crkva; 2012.

- Ištvanic Živan; Prvi Rusi u Beloj Crkvi; u: Belocrkvanika: istorijski časopis br: 5; Bela Crkva; 2013.
- Јовановић Мирослав; Досељавање руских избеглица у Краљевину СХС 1919-1924; Стубови културе; Београд; 1996.
- Миленковић Тома; Долазак избеглица из Русије у Војводину после Првог светског рата; у: Зборник Матице српске за историју, бр. 50; Матица српска; Нови Сад; 1994.; стр 49-96
- Миленковић Тома; Школовање деце емиграната из Русије у Југославији 1919-1941; Завод за уџбенике и наставна средства; Београд; 2004.
- Миловановић Сузана, Петијевић Александар; Бела Русија: Руска емиграција у Војводини; Музеј Војводине; Нови Сад; 2014.
- Радосављевић Озрен М.; Руски ликовни уметници у Белој Цркви; Белоцркванска штампа; Бела Црква; 1994.
- Радосављевић Озрен М; Бела Црква у Великом рату 1914-1918; Народна библиотека; Бела Црква; 2014.
- Stojanović Nada; Музеј у Белој Цркви; Narodna biblioteka; Bela Crkva; 2004.
- Timofejev Aleksej; Друштвени живот руских емиграната у окупираној Србији; у: Интелектуалци и рат 1939-1947 : Zbornik radova s Desničnih susreta 2011; Filozofski fakultet u Zagrebu, Centar za komparativnohistorijske i interkulturne studije, Plejada d.o.o.; Zagreb; 2012; str. 285-298

## САДРЖАЈ

|   |    |
|---|----|
| Ольга Барковец, Белаја Церковь – кадетская столица Сербии ..... | 7  |
| Уместо предговора .....   | 13 |
| Уводна реч .....  | 15 |
| ИСТОРИЈА .....  | 17 |
| СЕЋАЊЕ .....  | 33 |
| НАСЛЕЂЕ .....   | 41 |
| Каталог .....   | 66 |
| Извори и литература .....                                       | 77 |

